

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Dagmar Krupová – Ivana Rochovská

VYUŽÍVANIE METÓD ZÁŽITKOVÉHO UČENIA V MATERSKEJ ŠKOLE

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Dagmar Krupová – Ivana Rochovská

Využívanie metód zážitkového učenia v materskej škole

OBSAH

ÚVOD	3
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ ZÁŽITKOVÉHO UČENIA	4
1.1 Zážitkové učenie vo vzťahu k Štátnemu vzdelávaciemu programu ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie.....	4
1.2 Zážitkové učenie	5
1.2.1 Charakteristika zážitkového učenia	7
1.2.2 Zážitkové učenie a emocionalita dieťaťa	8
2 METÓDY ZÁŽITKOVÉHO UČENIA V MATERSKEJ ŠKOLE	12
2.1 Charakteristika aktivizujúcich metód.....	12
2.2 Druhy metód zážitkového učenia.....	13
3 PROJEKT VESMÍRNE TAJOMSTVÁ	15
3.1 Edukačná aktivita: Mení Mesiac na oblohe tvar?	18
3.2 Edukačná aktivita: Je príbeh pravdivý?	21
3.3 Edukačná aktivita: Hráme sa Na raka a Mesiačika	24
3.4 Edukačná aktivita: Aké sú hviezdy?	27
3.5 Edukačná aktivita: Hviezdičkové divadlo.....	29
3.6 Edukačná aktivita: Čo vieme o planétach?	32
3.7 Edukačná aktivita: Maľovanie planét a Slnka.....	33
3.8 Edukačná aktivita: Škôlkarské planetárium	35
3.9 Edukačná aktivita: Slnčné hodiny	36
3.10 Edukačná aktivita: Planétové pexeso	38
3.11 Edukačná aktivita: Sledovanie programu o vesmíre	40
3.12 Edukačná aktivita: Vesmírny príbeh	42
3.13 Edukačná aktivita: Čo patrí do vesmíru?	43
3.14 Edukačná aktivita: Návšteva vesmíru – ako na to?.....	45
3.15 Edukačná aktivita: Náš raketoplán.....	48
3.16 Edukačná aktivita: Čo sme sa dozvedeli o vesmíre	52
3.17 Edukačná aktivita: Vesmírne divadlo	53
3.18 Ďalšie edukačné aktivity pri realizácii projektu	57
3.19 Spolupráca s rodinou.....	60
3.20 Zhodnotenie projektu podľa splnenia stanovených špecifických cieľov	62
ZÁVER	65
DOSLOV	66
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	67

ÚVOD

Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (2008) je najvyšší kurikulárny dokument, ktorý vychádza prevažne z tvorivo-humanistickej koncepcie. Uplatňovanie tvorivo-humanistickej koncepcie si vyžaduje zaraďovať v edukácii inovatívne, moderné metódy. V materských školách by mala vládnuť pokojná atmosféra, aby deti boli spokojné a šťastné. Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie konkrétne vymedzuje využívanie zážitkového učenia, učenia na základe citového prežívania dieťaťa. Všetky edukačné aktivity majú byť založené na aktívnej účasti dieťaťa, na interaktívnom a zážitkovom učení s predpokladom podieľania dieťaťa na riadení výchovno-vzdelávacieho procesu. Preto je potrebná zmena spôsobu vzdelávania, zmena metód smerom k participatívne, interaktívne učenie a zážitkovému učenie. *„Zážitok sa stal novým fenoménom a základnou metodickou kategóriou moderného chápania vied o výchove človeka.“* (Žilínek, 1997, s. 132)

Požiadavka modernej spoločnosti spočíva v zvyšovaní kvality života. Cesta k úspechu závisí od vzdelávania človeka, nevynechajúc deti predškolského veku. Detstvo sa v porovnaní s minulosťou výrazne zmenilo. Zmenil sa aj pohľad na dieťa. Deti sú náročnejšie, schopnejšie, majú vyššie ambície. Na detstvo sa dívame ako na súčasť života uvedomujúc si, že deti trávia v škole mnoho času. Práve preto je veľmi podstatné, čo deti v škole robia, čím sú zamestnávané, čo v nej prežívajú. Naša spoločnosť sa rýchlo mení, na formovanie dieťaťa má vplyv postmoderna, ale práve v rukách učiteľov materských škôl je dať detstvu náležitú pečať.

Všetky spomínané myšlienky nás viedli k výberu témy publikácie. Opodstatnenosť učenia zážitkom vychádza zo skutočnosti, že to, čo človek sám prežil, cítil, videl, zostáva zakotvené hlboko v jeho vedomí. V zážitkovom učení vidíme cestu smerujúcu k ideálu výchovy a vzdelávania, ktorým je dobrý, múdry, aktívny, šťastný a zodpovedný človek. Je dôležité uvedomiť si súčasný pohľad na predškolskú edukáciu, vedieť sa zorientovať v rôznych druhoch učenia a v edukácii uplatňovať metódy, ktoré spĺňajú všetky požiadavky postmodernej spoločnosti, ako aj informačnej a učiacej sa spoločnosti.

Cieľom publikácie je charakterizovať teoretické východiská zážitkového učenia a poukázať na možnosti využívania metód zážitkového učenia v materskej škole. Obsah publikácie je členený do troch kapitol, pričom obsahom prvej kapitoly sú teoretické východiská zážitkového učenia, v druhej kapitole sú rozpracované metódy zážitkového učenia. V tretej kapitole navrhujeme edukačný projekt so zameraním na uplatňovanie metód zážitkového učenia. Publikácia je určená predovšetkým učiteľom, ktorí zabezpečujú predprimárne vzdelávanie v materských školách, ale tiež ako odbornometodický študijný materiál pre učiteľov, ktorí realizujú pedagogickú prax. V neposlednom rade je určená pre študentov, ktorí sa pripravujú na svoje budúce povolanie učiteľov materských škôl.

Z určitého pohľadu by sa mohlo zdať, že zážitkové učenie sa stalo módnym trendom. Veríme, že práve publikácia na uvedenú tému je potvrdením, že prostredníctvom zážitkového učenia možno preniknúť do srdca každého dieťaťa, a zároveň sa podieľať na tom, aby deti v materskej škole boli šťastné, spokojné, aby na roky detstva spomínali s úsmevom a pocitom prežitej radosti.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ ZÁŽITKOVÉHO UČENIA

„...Čo je radostné a šťastné detstvo? Detstvo nie je iba vekový úsek, keď sa dieťa chce hrať, skákať, behať, kotúľať a je ešte bezstarostné. Naozajstné detstvo, to je proces dospievania, to je ľudský život, ktorý prechádza z jednej kvalitatívnej úrovne na druhú, vyššiu. Dieťa o tom nepremýšľa, ale jeho rozvíjajúce sa sily sa takto orientujú. Ale dieťa samo nie je schopné završiť proces dospievania. Na pomoc mu musia prísť ľudia, ktorí sa oň postarajú, odovzdajú mu skúsenosti a vedomosti...“

Šalva Alexandrovič Amonašvili

1.1 Zážitkové učenie vo vzťahu k Štátnemu vzdelávaciemu programu ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie

Podľa Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ktorý bol prijatý 19. júna 2008 na základe zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon), je hlavným cieľom predprimárneho vzdelávania dosiahnuť optimálnu psychomotorickú, kognitívnu a socio-emocionálnu úroveň ako základ pripravenosti na školské vzdelávanie a na život v spoločnosti. Východiskom je jedinečnosť dieťaťa, aktívne učenie a začleňovanie do skupín a kolektívu.

A. Doušková (2009) podčiarkuje, že ciele materskej školy v súčasnosti odrážajú celostný rozvoj osobnosti dieťaťa. S rozvojom osobnosti sa spája rozvojová zmena, ktorá smeruje k zdokonaľovaniu kvalít osobnosti. „Rozvojové zmeny ako výsledok procesu učenia sú vnímané na úrovni materskej školy ako pripravenosť dieťaťa – absolventa predprimárnej edukácie – na vstup do primárneho stupňa edukácie a na ďalší aktívny život v spoločnosti. Tieto spoločenské očakávania smerom k dieťaťu sú vymedzené systémom kompetencií.“ (Porubský, 2009, s. 22)

V Štátnom vzdelávacom programe ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (2008) sú zaradené tieto kompetencie, ktoré sa rozvíjajú v materskej škole a pomocou ktorých je koncipovaný profil absolventa:

- psychomotorické kompetencie,
- osobnostné (intrapersonálne) kompetencie (základy sebauvedomenia, základy angažovanosti),
- sociálne (interpersonálne) kompetencie,
- komunikatívne kompetencie,
- kognitívne kompetencie (základy riešenia problémov, základy kritického myslenia, základy tvorivého myslenia),
- učebné kompetencie,
- informačné kompetencie.

Š. Porubský (2009) v súvislosti s pojmom kompetencie v kontexte školskej edukácie upozorňuje, že ide o schopnosť dieťaťa konať aktívne, nielen prezentovať získané vedomosti. V súčinnosti so Štátnym vzdelávacím programom ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (2008) možno upriamiť pozornosť na dôležité atribúty týkajúce sa predškolskej edukácie:

- pozitívne emocionálne prežívanie dieťaťa,
- dôraz na rozvoj tvorivosti pred pamäťovým učením,
- vytváranie priaznivej sociálno-emocionálnej klímy,

- vyvážené rozvíjanie všetkých stránok osobnosti dieťaťa,
- činnosť a procesuálny charakter edukácie,
- prihliadanie na sociokultúrne a socioekonomické rodinné zázemie detí,
- taktnosť a diskretnosť k všetkým deťom v rovnakej miere,
- pozitívna výchova založená na láske a dôvere k dieťaťu.

Program je integrovaný do štyroch tematických okruhov:

- Ja som,
- Ľudia,
- Príroda,
- Kultúra.

Každý tematický okruh zahŕňa tri vzdelávacie oblasti rozvoja osobnosti dieťaťa:

- perceptuálno-motorickú,
- kognitívnu,
- sociálno-emocionálnu.

Autorky tohto programu dávajú na zreteľ, že na získanie kompetencií detí je „žiaduca najmä zásadná zmena obsahu a spôsobu vzdelávania, metód a edukačných stratégií smerom k participatívne, interaktívne a zážitkové učenie, ktoré je založené na skúsenosti a prepojené so životom“ (Štátny vzdelávacie program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, 2008, s. 10).

V nasledujúcej kapitole uvádzame kritériá a charakteristiky zážitkového učenia. Z nášho pohľadu nejde o druh učenia, ktoré by sa doteraz v materských školách nerealizovalo. Osobnostne zrelé a citlivé učiteľky ani v minulosti neprehliadali skutočnosť, že svoju profesiu nemôžu dokonale zvládnuť bez lásky k dieťaťu, s ktorou sa muselo bezpodmienečne spájať vytváranie predpokladov pre pozitívne emocionálne prežívanie dieťaťa. Veľký význam však vidíme v uvedomovaní danej problematiky, aby takýto prístup k deťom nebol náhodný, ale aby sa stal úplnou samozrejmosťou pre všetky učiteľky v materských školách.

1.2 Zážitkové učenie

„Tieto malé deti tak vyučujú, že ani nevedia, že sa učili, a celý čas trávajú tak, že si myslia, že sa len hrajú.“

Terézia Brunswick

Aktivita dieťaťa je spoločným menovateľom mnohých druhov učenia (Karbowniczek, In: Trubíniová, 2007) – aktívneho, situačného, autentického, participatívneho, interaktívneho, skúsenostného atď. Ak je vlastná aktivita dieťaťa pri učení spojená s emocionálnym prežívaním, hovoríme o zážitkovom učení dieťaťa, ktoré má synonymum experienciálne či skúsenostné učenie.

Väčšina odborníkov zaoberajúcich sa zážitkovým učením vychádza z Kolbovho cyklického modelu učenia na základe skúsenosti (experiential learning model). Termín experienciálne učenie a od neho odvodené termíny vychádzajú z anglického výrazu „experience“, ktorý sa prekladá aj ako zážitok, aj ako skúsenosť. Význam tohto pojmu v zmysle zážitku je podľa D. A. Kolba (1984) subjektívny, ide o vnútorný stav jedinca. Druhý význam je objektívny, spojený s prostredím. Prepojenie týchto dvoch významov – zážitku a skúsenosti – ako subjektívnych a objektívnych podmienok nazýva J. Dewey

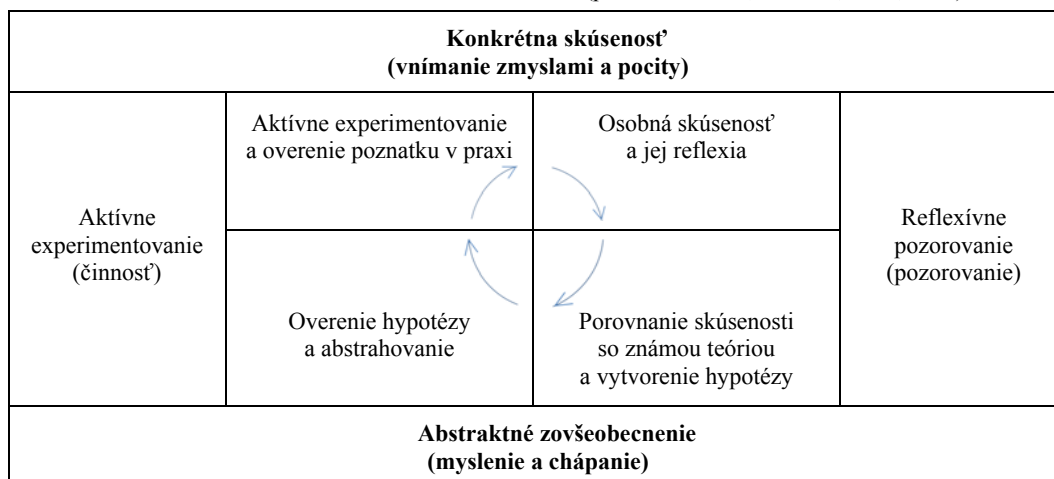
(1938) situáciou, v ktorej dochádza k získaniu vedomostí a zručností, ktoré sa stávajú nástrojom porozumenia a konania v rôznych situáciách (porovnaj s Dočekalom, 2012).

J. Kirschner (2009) k výrazom zážitok a skúsenosť pridáva ďalší termín – prežívanie, ktorý vystihuje práve aktivitu prežívania. Zážitok je potom definovaný ako prežívanie, ku ktorému sa vraciame v čase. Skúsenosť je to, čo bolo uchované v pamäti individua a je aktívne prežívané. I. Jirásek (2004, podľa Dočekala, 2012) vymedzuje vzťah prežívania, zážitku a skúsenosti tak, že termín prežívanie je vhodné využívať pre okamih prítomnej aktivity. Ak sa toto prežívanie stáva minulosťou a my sa k nemu vraciame, ide o zážitok. Skúsenosť je už trvalejšia podoba prežitej udalosti, je výsledkom výchovy prostredníctvom prežívania, pričom tento výsledok možno využiť v nových nešpecifických situáciách. Vymedzenie pojmov prežívanie, zážitok a skúsenosť sa teda líši časom, v ktorom ho definujeme. Podľa V. Dočekala (2012, s. 13) „...všetky tri termíny môžeme využiť pri pomenovaní cyklu učenia – prežívanie je základným zdrojom energie procesu, zážitok je potom podmienkou vzniku skúsenosti“. Autor ďalej uvádza, že „...ak budeme brať do úvahy cyklický charakter tohto procesu, dochádza vďaka zážitku cez jeho transformáciu k vzniku novej skúsenosti, ktorá je však novým vstupným zážitkom pre získanie ďalšej skúsenosti“ (ibid., s. 14). Práve tento fakt vystihuje princíp continuity skúsenosti J. Deweyho (1938, s. 35), podľa ktorého „...každá skúsenosť prijíma niečo z toho, čo už prebehlo predtým, a určitým spôsobom modifikuje kvalitu toho, čo príde neskôr“ (ibid., podľa Singulea, 1990).

Na základe vyššie uvedeného je prípustné používanie oboch prekladov termínu experiential learning – zážitkové učenie aj skúsenostné učenie. Dôležité však je, aby toto učenie dosahovalo aj záverečnú fázu Kolbovho cyklického modelu učenia (Kolb, 1984).

Uvedený model predpokladá, že učenie prechádza štyrmi fázami: **a) konkrétna skúsenosť**, pri ktorej prežijeme niečo aktívne, **b) reflexívne pozorovanie** – premýšľanie o tom, čo sa stalo a aké sme pri tom mali pocity, **c) abstraktné zovšeobecnenie** – vytvorenie teórie vysvetľujúcej, prečo sa to stalo a aký to má vzťah k podobným skúsenostiam, **d) aktívne experimentovanie**, teda skúšanie našej teórie v praktických podmienkach a následné plánovanie ďalších krokov (znovu sa vraciame do fázy a).

Kolbov model skúsenostného učenia (podľa Ondruška, Labátha, 2007, s. 21)

D. A. Kolb pri tvorbe koncepcie cyklu učenia nadväzoval na A. Gregorca (1984; podľa Pikea, Selbyho, 1994), ktorý podľa toho, ako človek vníma a triedi získané poznatky, vymedzil štyri typy učenia – konkrétne-sekvenčné, konkrétne-náhodné, abstraktno-sekvenčné, abstraktno-náhodné. U každého človeka prevažuje jeden z týchto typov podľa toho, či informácie vníma abstraktno (rozumom, citom,

intuitívne) alebo konkrétne (zmyslami), a či ich potom spracúva sekvenčne (pravidelne, metodicky) alebo náhodne (rôznorodo, holisticky).

Fázy v cykle učenia D. A. Kolba sú cyklické a efektívnosť učenia požaduje dôslednosť v dodržiavaní jednotlivých krokov, hoci proces učenia môže začať v ktorejkoľvek fáze.

V prvej fáze – **konkrétnej skúsenosti** – získava učiaci sa jedinec poznatky získané na vlastnej skúsenosti, teda svojou aktivitou alebo narábaním s učebným materiálom. Cieľom tejto fázy je overovať myšlienky, metódy, nové postupy. Často ide o nadobudnutie zážitku v simulovanom prostredí a skúsenosť, ktorú nemožno získať iným spôsobom.

Druhá fáza – **reflexívne pozorovanie** – je zameraná na reflexiu na základe zozbieraných informácií získaných cez skúsenosť. Reflexia môže prebiehať prostredníctvom analýzy alebo diskusie zameranej na úspechy či problémy vyskytujúce sa pri riešení úloh, pričom sa môže zamerať na komunikáciu, spoluprácu alebo prežívanie emócií. Cieľom tejto fázy je získať schopnosť uvedomiť si pozitíva i negatíva svojho výkonu, preto si vyžaduje atmosféru, v ktorej by učiaci sa jedinec dokázal prijať aj konštruktívnu kritiku.

V tretej fáze – **abstraktnom zovšeobecnení** – už môže učiteľ pristúpiť k vysvetľovaniu a prepájaniu praktickej skúsenosti so známou teóriou. Vďaka získanej skúsenosti a zážitkom učiaci sa oveľa ľahšie porozumie aj abstraktnej téme, avšak s ohľadom na úroveň kognitívneho vývinu, v ktorej sa jedinec nachádza.

Štvrtá fáza – **aktívne experimentovanie** – znamená overovanie poznatkov v praxi, nielen v cvičnom prostredí. Môže ísť aj o plánovanie budúcej činnosti na základe získaných vedomostí, aj o vylepšenie, riešenie nešpecifickej úlohy. Tu sa jedinec znovu dostáva k prvej fáze, pretože dochádza k spojeniu učenia s praxou, a teda ďalšou skúsenosťou.

1.2.1 Charakteristika zážitkového učenia

P. Hartl a H. Hartlová (2000) vysvetľujú pojem zážitok „ako každý duševný stav, ktorý jedinec prežíva, vždy vnútorný, subjektívny, citovo previazaný, zdroj osobnej skúsenosti, hromadí sa celý život a skladá jedinečné duševné bohatstvo každého človeka“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 701).

R. Hanuš a L. Chytilová (2009) ponúkajú zaujímavý pohľad na slovo „zážitok“. Rozdelili ho na predponu „za“, ktorá dáva celému slovu ucelenosť, a na základ „žit“. Z toho usudzujú, že celé slovo obsahuje v sebe uskutočnené prežívanie a zvnútornené skúsenosti.

B. Švábová (In: Trubíniová a kol., 2007) uvádza, že dieťa prostredníctvom zážitkov nadobúda nové poznatky a vzťahy na základe osobnej skúsenosti. Dôležité je, čo prebieha vnútri dieťaťa, ako sa cíti. Zdôrazňuje potrebu záverečnej reflexie, teda zhodnotenia a pochopenia prežitého, kvôli prehĺbeniu zážitku detí.

L. Bekéniová (2005) poukazuje pri zážitkovom učení na tri faktory, medzi ktoré patrí klíma (radosť z učenia), tvorivosť a rozvoj celistvej osobnosti.

S. Kariková (2007) opisuje kritériá zážitkového učenia ako nového trendu v edukácii:

- stanovenie a ujasnenie výchovného zámeru a cieľa (primárny a sekundárny cieľ),
- časové trvanie (ovplyvnené aktivitou detí, príprava pomôcok),
- motivácia (rozhodujúci faktor – nenásilná, zaujímavá),
- inštrukcia a formulácia pravidiel (presné, jasné, presvedčivé),

- delenie do skupín (stratégia delenia),
- ukončenie a hodnotová reflexia (forma otázok).

Charakteristiky zážitkového učenia podľa S. Karikovej (2007):

- participatívne učenie (deti neprijímajú informácie pasívne),
- kooperatívne a interaktívne učenie (pozitívne medziľudské vzťahy, otvorená komunikácia, činnosť v malých skupinách),
- uvedomenie vlastných hodnôt, postojov, citov,
- kreatívne učenie (rozvoj vyšších kognitívnych spôsobilostí),
- podporovanie pozitívneho hodnotenia seba i iných,
- učenie založené na zážitku a skúsenosti (priama interakcia s predmetmi, prírodou a inými ľuďmi),
- aktívne učenie,
- sociálno-psychologické zručnosti učiteľa (odborná pripravenosť, fantázia, vyjadrenie vlastných názorov, pocitov).

M. Žilínek (1997) opisuje učenie zážitkom ako konkrétne prakticko-činnostné postupy a ich rozvíjanie, pričom človek bezprostredne prežíva danú skúsenosť.

Dnešnú dobu možno nazvať dobou neobmedzených možností. Platí to tak pre dospelých, ako aj pre deti. Ani v materských školách si nevystačíme s metódami, ktorými sme upúťali pozornosť detí v minulom storočí. Nemusíme však byť ozajstnými animátormi a vymýšľať si neustále fantazijné príbehy, aby sme zaujali súčasné deti. Učenie skúsenosťou, vlastnou aktivitou a zážitkom v kontexte reálneho sveta pokladáme za overený recept, po ktorom by mala siahnuť každá učiteľka, ak chce v edukačnom procese zabrániť nude alebo preexponovaným výchovno-vzdelávacím praktikám.

„Silné autentické zážitky, precítenie toho, čo chceme, aby si dieťa osvojilo, preskúmanie a ohmatanie všetkými zmyslami sa pokladá za najistejšiu cestu skutočného a efektívneho učenia.“ (Cejpeková, 2001, s. 43) Podobne A. Fabíková a M. Miňová (2008) pokladajú zážitkové učenie za najúčinnějšíu cestu k rozvíjaniu emocionality v prostredí materskej školy.

1.2.2 Zážitkové učenie a emocionalita dieťaťa

„Lidské štěstí je taková šňůrka, na kterou navlékáme malé korálky, taková malá štěstí – čím jsou drobnější a čím je jich víc, tím je to štěstí větší.“

Jan Werich

E. Pružinská (2006) vo svojej publikácii zameranej na emocionálny svet detí predškolského veku vyjadruje názor, že vek dieťaťa je vekom cítenia a prežívania, pričom práve emocionalita je pôdou, na ktorej a z ktorej dieťa rastie. Za najdôležitejší činiteľ vývinu osobnosti dieťaťa považuje ranú emocionálnu skúsenosť. Tvrdí, že dieťa v sebe zahŕňa emócie sformované v ranom detstve. Vstupom do materskej školy emocionálny rozvoj dieťaťa dostáva nový rozmer. Materská škola zohráva významnú úlohu na ceste zrenia osobnosti. A práve v predškolskom období dieťa pristupuje k všetkému prostredníctvom citov.

E. Petlák (2007) uvádza, že na základe výskumov neuropedagogiky sú prvé roky pre život človeka rozhodujúce. Apeluje na skutočnosť, že v školskom vyučovaní bola u pravákov preferovaná predo-

všetkým ľavá mozgová hemisféra, ktorá riadi reč, logické myslenie, matematické operácie. V súčasnosti sa zdôrazňuje potreba využívania oboch hemisfér, čo značí rozvoj divergentného myslenia, emocionálnosť vyučovania.

A. Doušková (2009) a J. Oravcová (2006) hovoria o citoch ako o najvýraznejších motivačných činiteľoch a najsilnejšej pohnútky k činnosti. City dieťaťa charakterizujú ako impulzívne, afektívne, labilné, rýchlo vznikajúce, krátkodobé. Dieťa dáva svoje city najavo spontánne, búrlivými prejavmi v prípade pozitívnych citov, a naopak, vo forme agresivity v prípade negatívnych citov. Vedomá regulácia citov sa objavuje ku koncu predškolského obdobia, keď sa objavujú aj vyššie city – sociálne, estetické, intelektuálne. Na potrebu citového významu udalostí upozorňuje aj G. Petty (1996).

Je ale nevyhnutné, aby učiteľ vedel reálne posúdiť správanie detí v socioemocionálnej oblasti, ktoré je pre tento vek prirodzené. K. E. Allen a L. R. Marotz (2002) ponúkajú pohľad na dieťa v jednotlivých obdobiach. Pre deti predškolského veku sú v osobnostno-sociálnom vývine príznačné nasledujúce charakteristiky:

- trojročné deti:
 - sú ústretové, priateľské, vďačné, často sa smejú,
 - občas ich trápia nočné mory a boja sa tmy, strašidiel alebo ohňa,
 - pridávajú sa k jednoduchým hrám a skupinovým činnostiam,
 - pozorujú, ako sa hrajú ostatné deti, niekedy sa k nim pridajú, často sa hrajú paralelne s nimi,
 - pri hraní využívajú predmety symbolicky,
 - pri hraní, či už osamote alebo s ostatnými deťmi, zapájajú predstavivosť a fantáziu,
 - často sa rozprávajú sami so sebou,
 - prejavujú náklonnosť k mladším deťom,
 - prejavujú súcit k deťom, ktorým sa stalo niečo nepríjemné,
 - vydržia sedieť a počúvať rozprávanie bez prerušenia približne desať minút,
 - nerušia ostatné deti, ktoré počúvajú príbeh, pričom sa hnevajú, ak niekto ruší ich,
 - mávajú násilnícke správanie pri bránení hračiek,
 - nemajú rady príkazy,
 - môžu mať svoj obľúbený vankúšik alebo hračku, ktorá im poskytuje útechu;
- štvorročné deti:
 - sú spoločenské, otvorené a priateľské,
 - niekedy prekypujú prílišným nadšením,
 - rýchlo a nepredvídateľne sa u nich striedajú nálady,
 - objavujú sa u nich záchvaty hnevu kvôli maličkostiam,
 - trucujú, keď sú z niečoho vynechané a nemôžu sa podieľať na tom, čo chcú,
 - často majú imaginárnych kamarátov pri hre, rozprávajú sa s nimi a prejavujú im vrele city,
 - vystatujú sa, preháňajú a prekrúcajú pravdu, vymýšľajú si rôzne historiky,
 - spolupracujú s ostatnými a podieľajú sa na spoločenských aktivitách,
 - sú hrdé na dosiahnuté úspechy, túžia po chvále a povzbudení dospelých,
 - často sa správajú sebecky a žalujú na druhé deti,
 - všetko chcú tvrdohlavo robiť sami bez akejkoľvek pomoci,
 - keď sa im niečo nepodarí, dokážu sa rozčúliť natoľko, že ich to privádza do zúrivosti,
 - rady sa hrajú hry, pri ktorých môžu využívať fantáziu,

- vysmievajú sa iným deťom a nadávajú im, aby ich tým vyradili z hry,
- uzatvárajú priateľstvo s deťmi, s ktorými sa hrajú,
- vyberajú si najlepších kamarátov;
- päťročné deti:
 - sú kamarátske,
 - zvyčajne sú štedré a veľkorysé, rady sa podelia o hračky a hrajú sa kooperatívne s ostatnými deťmi,
 - venujú sa kolektívnym činnostiam a majú množstvo nápadov, ako obohatiť spoločné hry,
 - prejavujú náklonnosť k mladším deťom, alebo tým, ktorým sa prihodilo niečo neprijemné,
 - cítia veľkú náklonnosť k zvieratám a prejavujú k nim ochranárske postoje,
 - väčšinou počúvajú svojich rodičov a učiteľov, robia to, čo od nich chcú, a plnia zadané úlohy,
 - potrebujú povzbudenie dospelých a zažívanie pocitu istoty,
 - lepšie sa ovládajú a neprejavujú sa u nich také emočné výkyvy ako u mladších detí,
 - rady rozprávajú vtipy a rozosmieľujú ostatných,
 - chvália sa svojimi úspechmi;
- šesťročné deti:
 - prechádzajú náhlymi zmenami nálad, napr. z „najlepšího priateľa“ sa v krátkej chvíli môže stať „najhorší priateľ“,
 - prejavujú sa u nich nepredvídateľné zmeny správania, hlavne voči matke alebo učiteľovi,
 - stávajú sa menej závislé od rodičov – na jednej strane stále potrebujú cítiť ich blízkosť, ale na druhej strane sa túžia od nich odpútať a „byť veľké“,
 - chcú sa páčiť a vyhovieť dospelým,
 - vyžadujú, aby im dospelí prejavovali súhlas s tým, čo robia, aby im dodávali istotu a chválili ich,
 - občas sa prehnane sťažujú na nepodstatné veci a zveličujú ich v snahe získať si väčšiu pozornosť,
 - sú egocentrické, udalosti vnímajú len zo svojej perspektívy,
 - keď majú dojem, že v niečom zlyhali, prežívajú veľké sklamanie,
 - nemajú rady prehru ani mentorovanie,
 - zaujímajú sa o všetko, čo sa okolo nich deje,
 - sú im vzdialené etické a morálne hodnoty,
 - pojem správneho a nesprávneho správania odvádzajú od toho, čo od nich očakávajú rodičia a učitelia,
 - často klamú a berú veci, ktoré patria iným,
 - občas mávajú strach z búrky, tmy, neznámych zvukov, psov alebo iných zvierat.

S citmi súvisí aj detské prežívanie, ktoré E. Pružinská (2006) charakterizuje ako naivné, nekontrolovateľné, intenzívne, nealternatívne, orgazmické, fascinované. Z. Helus (ibid., s. 19) tvrdí, že „duševný život dieťaťa je do šiestich rokov z najväčšej časti dokončený. Detské prežívanie sa stáva pokladom, z ktorého čerpáme a žijeme po celý svoj život. Možno tak hovoriť o preformatívnom význame detstva, čo znamená, že v detstve sa formuje osobnosť človeka do podoby, s ktorou bude musieť žiť ďalej.“

Emócie majú zásadný podiel na uľahčovaní učenia dieťaťa a blahodarne vplyvajú na pamäť. Ak deti prežívajú pocit šťastia, vylučujúci hormón dopamín spôsobuje povzbudenie detí do učenia a prispieva ku koncentrácii pozornosti.

A. Fabíková a M. Miňová (2008) sú presvedčené, že kvalita emocionálnych zážitkov je priamo úmerná motivácii dieťaťa získavať nové poznatky a sebazdokonaľovaniu.

Podľa J. Pelikána (2002) majú učitelia vytvárať osobne významné situácie, ego angažované, v ktorých bude dieťa ochotné otvoriť sa, pretože „človek výrazne oslovený určitou situáciou má tendenciu vyhľadávať situácie podobné alebo si ich dokonca spoluvytvárať“ (ibid., s. 304).

Prostredníctvom zážitkového učenia možno prirodzene podporovať rozvíjanie emocionality dieťaťa. Práve škola je po rodine najdôležitejším miestom pre sociálno-emocionálne učenie. Pocit porozumenia a možnosť vyjadrenia emócií ovplyvňuje myslenie a správanie dieťaťa. Od učiteľa sa preto vyžaduje vytváranie dlhodobého sociálno-emocionálneho naladenia, pozitívnej klímy a utvárania prostredia bohatého na citové zážitky. Učiteľ má zároveň veľa možností, ako môže v edukácii uplatniť zážitkové učenie detí, podporovať rozvíjanie emocionality dieťaťa a prispievať k rozvíjaniu celej jeho osobnosti na základe využívania širokej škály metód, ktoré spĺňajú charakteristiky zážitkového učenia.

2 METÓDY ZÁŽITKOVÉHO UČENIA V MATERSKEJ ŠKOLE

„Ked' chcem zdokonaľovať svoju metódu výchovy na humanistických princípoch, nesmiem zabúdať, že som kedysi sám bol žiakom, a musím sa usilovať, aby moji terajší zverenci netrpeľi rovnakými pocitmi, akými som vtedy trpel ja.“
Šalva Alexandrovič Amonašvili

Jednotnú klasifikáciu metód nenájdeme v žiadnej literatúre. Dôležité je, aby učiteľ poznal čo najviac metód a správne ich tvorivo i metodicky využíval. E. Petlák (2004) je zástancom názoru, že každá metóda musí byť logicky správna a zaraďuje nasledujúce logické postupy učenia: analýzu, syntézu, indukciu, dedukciu, genetický (vývinový) postup, dogmatický postup, synkritický postup (porovnávanie) a analógiu (podobnosť).

V prvej kapitole sme načrtli potrebu spájania aktivity dieťaťa s emocionálnym prežívaním ako podmienkou efektívneho učenia dieťaťa v materskej škole. Je preto prirodzené využívať v edukácii metódy zážitkového učenia, pri ktorých viacerí autori zdôrazňujú pojem aktivizácia.

2.1 Charakteristika aktivizujúcich metód

D. Kostrub (2003) vysvetľuje pojem *aktivizácia* ako vzbudenie, vyvolanie činnosti a jej usmerenie. Aktivizujúce metódy „podporujú záujem subjektu o činnosť; podmieňujú činnosť a skúsenostné učenie subjektu medzi vnútornou a vonkajšou motiváciou“ (ibid., s. 70).

Podľa D. Kostruba je potrebné meniť učiteľov pohľad na metódy, ktoré sú zaužívané v procese výučby. Dieťa je chápané ako subjekt vlastného učenia. „Pedagogika a didaktika stavia v súčasnosti na metódach, ktoré sú postavené na riešení problémov (učebných) v snahe podnietiť u detí reakcie a stimulovať ich na výber z viacerých možností riešenia.“ (ibid., s. 69)

Autor tiež podčiarkuje, že nemenej potrebné je zohľadňovať aktuálnu úroveň rozvoja, ktorú dieťa dosiahlo.

Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) apelujú na učiteľov uplatňovať v edukácii práve aktivizujúce metódy, ktoré umožňujú rozvíjať u detí tvorivosť, samostatnosť myslenia, aktivitu, sústreďenie, rozhodovanie, prezentovanie vlastného názoru, zručnosť.

E. Petlák (2004) vyjadruje presvedčenie, že je nutné v oveľa väčšej miere využívať aktivizujúce metódy v edukačnom procese. Zároveň vysvetľuje, že aktivizujúce metódy navodzujú:

- intelektuálnu, kognitívnu aktivitu (samostatné osvojovanie vedomostí alebo v kooperácii s inými deťmi),
- emocionálnu aktivitu (prežívanie radosti, úspechu, mravných, estetických a spoločenských hodnôt navodených učiteľom),
- praktickú aktivitu (psychomotorické činnosti, situácie bežného života).

Ak má byť aktívne učenie zážitkové, situačné, A. Doušková (2009) tvrdí, že učiteľ má pri projektovaní aktivít vychádzať z bezprostredného záujmu detí, má aranžovať učebné prostredie tak, aby umožňovalo autentické, zážitkové učenie, aby pri spontánnych alebo riadených aktivitách dochádzalo u detí k objavova-

niu, prežívaníu a praktickému konaníu. Osobné prežívanie, vlastná aktivita a s tým súvisiace motivujúce a aktivizujúce učebné situácie ako súčasť edukačných aktivít, sú nevyhnutné pre rozvoj dieťaťa.

2.2 Druhy metód zážitkového učenia

S. Kariková (2007) zaraďuje medzi druhy metód zážitkového učenia:

- dialóg a skupinové diskusné metódy (vyjadrovanie názorov detí, vzájomné akceptovanie názorov iných),
- pohybové aktivity (pohybové hry, psychomotorické hry),
- výtvarné aktivity (kresba, maľba, modelovanie, koláž...),
- hudobné aktivity (spev, tanec, počúvanie hudby...),
- písomné aktivity (spoločná tvorba s pomocou učiteľky),
- viacrozmerné aktivity (dramatizácia, hranie rolí, hranie scénok),
- bádateľské aktivity (objavovanie, kooperácia s inými).

Medzi najdôležitejšie metódy zážitkového učenia sú považované metódy tvorivej dramatiky, ktoré

A. Doušková (2009) delí takto:

- hry na sebaovládanie (učiteľka menuje rôzne predmety, ktoré deti napodobňujú pohybom – dážď, snehové vločky, padajúce listy zo stromu...),
- hry na predstavivosť (učiteľka ponúkne deťom pohľad na nejaký predmet a pýta sa: „Čo je to?“),
- hranie rolí (nie je potrebný scenár hry, ale ak má byť výsledkom nová znalosť, dieťa musí dostať k hre adekvátne inštrukcie),
- inscenačná metóda (vybrané deti alebo všetky deti inscenujú určité roly podľa simulovanej situácie alebo prežitej skúsenosti; potom prichádza diskusia zameraná na hľadanie východiska zo situácie; dôležité je osobné prežívanie detí, emocionálne angažovanie),
- pantomíma (deti pohybom celého tela vyjadrujú myšlienky, pocity, zmyslové vnemy, objavujú priestor, menia sa na niečo),
- improvizácia (nejde o diskusiu, ale o aktívne konanie podľa literárnej predlohy, životnej situácie a pod.),
- dramatizácia príbehu.

Dramatizácia príbehu podľa A. Douškovej (2009) zahŕňa:

- riadené hranie (deti rešpektujú pokyny učiteľky),
- pantomímu (spomalenú, zmrazenú),
- improvizovanú scénu (učiteľka navodí deťom dramatizáciu časti príbehu prostredníctvom pantomímy, ale aj reprodukováním dialógu z časti príbehu),
- tvorivú vizualizáciu (učiteľka prostredníctvom riadenej imaginácie navodí u detí prežitie úspechu v predstave),
- tvorbu príbehu (vymyslený príbeh deti v poslednej fáze dramatizujú).

A. Fabíková a M. Miňová (2008) uvádzajú k metódam tvorivej dramatiky aj interakčné cvičenia, medzi ktoré zaraďujú citovú inventarizáciu, citové preladovanie, relaxačné cvičenia.

Z. Knapíková, D. Kostrub, M. Miňová (2002) pričleňujú k experienciálnym metódam metódu hrania rolí, metódu konceptuálneho mapovania, metódu hlasného uvažovania. K aktivizujúcim metódam tieto autori priradujú heuristiky, z ktorých v predprimárnej edukácii možno bežne uplatňovať najmä metódy

DITOR a brainstorming. Autorom metódy DITOR je M. Zelina a M. Zelinová a znamená: D – definuj problém, I – informuj sa o probléme, T – tvor riešenia, O – ohodnot' riešenia, R – realizuj vybrané riešenia (Zelina, 1994). Pri brainstormingu je dôležité dodržiavať tri zásady: 1) oddelenie tvorby nápadov od ich hodnotenia, 2) kvantita vyvoláva kvalitu, 3) synergický efekt – viacerí spoločne produkujú viac nápadov (Turek, 2008). Heuristiky sú považované za metódu tvorivého riešenia problémov a podľa I. Turka (2008) patria do kategórie aktivizujúcich metód spolu s diskusnými a bádateľskými metódami.

A. Doušková (2009) radí medzi diskusné metódy predovšetkým riadenú diskusiu vo veľkej skupine, skupinovú a panelovú diskusiu.

Z. Knapíková, D. Kostrub a M. Miňová (2002) priradujú k diskusným metódam situačnú metódu (prípadové štúdiu), pri ktorej učiteľ deťom opíše situáciu podľa témy z príslušnej edukačnej oblasti (prípadovej), ktorá obsahuje motivujúce úlohy k riešeniu problémov. Turek (2008) medzi požiadavky na prípadovú štúdiu zahŕňa krátkosť príbehu, zaujímavosť a jeho súčasnosť, jasné ciele, provokovanie konfliktu, empatiu s hlavným hrdinom.

Bádateľské metódy (Doušková, 2009) možno v materskej škole realizovať prostredníctvom manipulovania, pozorovania, bádania.

Manipulovanie znamená napr. ohmatávanie, rozoberanie, premiestňovanie, modelovanie, pestovanie rastlín, konštruovanie, ochutnávanie.

Pozorovanie má tri fázy: 1) zámerné pozorovanie objektu prebiehajúce individuálnou formou, 2) vzájomnú výmenu informácií, 3) zostavovanie dokumentu z pozorovania.

Bádanie je založené na objave novej informácie a stanovení predpokladu. Deti po pozorovaní stanovujú predpoklad, potom daný jav identifikujú, zhodnocujú zistenia a porovnávajú ich so svojím predpokladom. Záver tvorí prezentovanie výsledkov.

Podľa J. Kopáčovej (2003) je pre deti v rámci uplatňovania bádateľských metód dôležitá samostatná práca. Ich záujem možno podnecovať tzv. operačnými otázkami, na ktoré hľadajú odpoveď vlastnou činnosťou. Čím majú viac skúseností s objavnými činnosťami, tým je pravdepodobnejšie, že v sebe objavia nadanie pre vedecké bádanie (ibid.). V plánovaní činností založených na bádateľských metódach by mali mať učitelia na zreteli, že pre deti nie je cieľom prírastok faktov, ani úplné pochopenie prírodných dejov, ale ide o vzrušenie a radosť z objavy (Kopáčová, 1999). Už od detstva tak môžu zažívať radosť z objavovania prírody a pestovať si kladný vzťah k tomu, čo budú neskôr zažívať na vyučovaní vo vyšších ročníkoch (Hockicko, 2009).

Deň prežitý v materskej škole by nemal existovať bez uplatnenia niekoľkých metód zážitkového učenia. Ak má byť pre dieťa čas strávený v materskej škole zážitkom, potom ani nie je možné, aby sa metódy zážitkového učenia v edukácii neuplatňovali. Ideálne by bolo, keby bol pre dieťa v materskej škole celý deň neopakovateľným zážitkom. Pritom stačí len pozorne načúvať, kedy deti spontánne prejavujú radosť, kedy sa tešia, smejú, ktorých aktivít sa dožadujú, čo ich najviac uspokojuje. S tým logicky súvisí dávať deťom možnosť výberu z mnohých možností. Z praxe môžeme potvrdiť, že deti si s obľubou vyberajú aktivity dramatickej výchovy, netradičné výtvarné aktivity (Krupová, I., Krupová, D., Akimjaková, 2010), pracovné aktivity, bádateľské aktivity (Rochovská, 2011) i akékoľvek aktivity spojené s hudobnou činnosťou a pohybom. Najosvedčenejšie je všetky metódy dopĺňať vhodne voleným humorom, ktorý udržiava detskú pozornosť.

Mnohé zo spomínaných zážitkových metód sme zaradili v návrhu edukačného projektu s názvom „Vesmírne tajomstvá“, ktorý charakterizujeme v tretej kapitole.

3 PROJEKT VESMÍRNE TAJOMSTVÁ

Na základe teoretických východísk v prvej a druhej kapitole sme navrhli a spracovali edukačný projekt s názvom „*Vesmírne tajomstvá*“. Projekt bol realizovaný v materskej škole, ktorá je súčasťou právneho subjektu Základná škola s materskou školou v Pohorelej. Materská škola je dvojtriedna, pričom v oboch triedach je heterogénne zloženie detí. Učiteľky spolupracujú pri plánovaní edukačného programu, ktorého ciele sa plnia v oboch triedach súbežne.

Navrhovaný projekt je určený pre 5- až 6-ročné deti, ale v priebehu realizácie mali v prípade záujmu aj mladšie deti možnosť participovať na jednotlivých edukačných aktivitách. Časové rozpätie projektu je tri až štyri týždne v závislosti od záujmu detí a konkrétnej situácie.

Hlavným cieľom projektu je vyjadriť rôznymi umeleckými výrazovými prostriedkami vlastné predstavy o Zemi, Slnku, hviezdach, Mesiaci a planétach získané pozorovaním a z rôznych médií.

Projekt zahŕňa všetky *tematické okruhy* (Ja som, Ľudia, Príroda, Kultúra), všetky *vzdelávacie oblasti* (perceptuálno-motorickú, kognitívnu a sociálno-emocionálnu) a *podoblasti* (prírodovednú, umelecko-expresívnu, pracovnú, pohybovú, jazykovú, komunikatívnu, matematicko-logickú, etickú, vlasteneckú, informačnú, zdravotnú). Vo vzdelávacích oblastiach a podoblastiach sú implementované *prierezové témy* – osobnostný a sociálny rozvoj, výchova k tvorivosti, dopravná výchova, ochrana života a zdravia, environmentálna výchova, mediálna výchova, rozvoj predčitateľskej gramotnosti, informačno-komunikačné technológie (Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, 2008).

Projekt vychádza z obsahového celku Vesmír, v ktorom sme identifikovali základné prvky:

- **pojmy:** vesmír, Slnko, planéty, Mesiac, Slnčná sústava, Mliečna cesta, kométa, hviezdy, kozmonaut, skafander, raketoplán;
- **fakty:**
 - Okolo Slnka obieha osem planét – Merkúr, Venuša, Zem, Mars, Jupiter, Saturn, Urán, Neptún.
 - Slnko je naša najbližšia hviezda, ktorá vyžaruje teplo a svetlo.
 - Zem obieha okolo Slnka.
 - Zem sa otáča okolo svojej osi.
 - Mesiac obieha okolo našej Zeme.
 - Mesiac má tvar gule.
 - Slnčné svetlo dopadá na Mesiac a osvetľuje ho.
 - Skupina hviezd sa nazýva súhvezdie.
- **generalizácie:** Vesmír je všetko, čo existuje.

Deti plnili **špecifické ciele** vyplývajúce zo Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (2008):

- Tematický okruh: **Ja som**

Socioemocionálna oblasť:

- Komunikovať prijateľným spôsobom pozitívne a negatívne emócie a vyjadriť pocity.
- Uvedomovať si a uplatňovať vlastnú jedinečnosť a vlastné nápady so zreteľom na jedinečnosť ostatných detí v skupine.
- Prejaviť sebareguláciu v hrách a iných aktivitách – konať s ohľadom na seba aj druhých.

- Rozhodovať sa pre určitú činnosť.
- Hodnotiť svoje vlastné schopnosti v rôznych činnostiach.
- Uplatňovať a rešpektovať návyky kultúrneho správania a spoločenských pravidiel.
- Nadviazať verbálny a neverbálny kontakt s inými deťmi a dospelými.
- Počúvať s porozumením.
- Rozširovať si pasívnu a aktívnu slovnú zásobu.
- Uplatniť aktívnu slovnú zásobu vzhľadom na obsahový kontext (zmysluplne rozprávať o svojich pocitoch, zážitkoch, dojmoch).

Perceptuálno-motorická oblasť:

- Orientovať sa v priestore (vo vzťahu k vlastnej osobe).
- Ovládať základné lokomočné pohyby.
- Zaujať rôzne postavenia podľa pokynov.
- Manipulovať s rôznymi predmetmi, náčiním (rukami, nohami, kolenami, hlavou, zdvíhať, nosiť, podávať, gúľať, pohadzovať, odrážať, kopáť, driblovať, balansovať).
- Dodržiavať zvolené pravidlá, spolupracovať, rešpektovať ostatných.
- Zachovať v pracovných a technických činnostiach návyky poriadku a čistoty (upratať po sebe, dávať si pozor na odev atď.).
- Zhotoviť výtvary z rozmanitého materiálu, vrátane odpadového, rôznymi technikami (strihať, lepiť, tvarovať materiál atď.), uplatňovať pri tom technickú tvorivosť.
- Zhotoviť výtvary zo skladačiek a stavebníc z rôzneho materiálu postupne od väčších dielcov až po drobné dieliky podľa vlastnej fantázie a podľa predlohy.
- Využívať koordináciu zraku a ruky.
- Kresliť veľkými grafickými pohybmi.
- Držať správne grafický materiál a používať primeranú intenzitu tlaku na podložku pri používaní rôznych techník.
- Zvládnuť na základe nápodoby a slovných inštrukcií dospelého na elementárnej úrovni prácu s počítačom – pracovať s detskými edukačnými programami.

▪ Tematický okruh: **Ľudia**

Socioemocionálna oblasť

- Vyjadriť elementárne hodnotiace postoje k správaniu iných.

Kognitívna oblasť

- Poznať, slovné opísať a umelecky stvárniť rozmanité ľudské činnosti.
- Uplatňovať individuálne farebné videnie.
- Uplatňovať na základe vlastného pozorovania farebnú rozmanitosť vo výtvarných, pracovných a technických produktoch.
- Priradiť, triediť, porovnávať a usporiadať predmety podľa určitých kritérií (farba, tvar, veľkosť).
- Počítat' minimálne od 1 do 10.
- Počúvať s porozumením.
- Reagovať slovné na jednoduché otázky jednoslovnou, viacslovnou odpoveďou alebo jednoduchou frázou.
- Reagovať neslovné na otázky a pokyny.

Perceptuálno-motorická oblasť

- Dodržiavať pravidlá hudobno-pohybových hier.
- Uplatňovať spoluprácu v skupinovej hudobno-pohybovej alebo hudobno-dramatickej hre.
- Zladiť pohybovú a hudobnú stránku v hudobno-pohybovej hre.
- Stvárniť hudobno-dramaticky textovú časť hry.

▪ Tematický okruh: **Príroda**

Kognitívna oblasť

- Vyjadriť rôznymi výrazovými umeleckými prostriedkami vlastné predstavy o Zemi získané pozorovaním a z rôznych médií.
- Vyjadriť rôznymi výrazovými umeleckými prostriedkami vlastné predstavy o Slnku získané pozorovaním a z rôznych médií.
- Vyjadriť rôznymi výrazovými umeleckými prostriedkami vlastné predstavy o Mesiaci a hviezdach získané pozorovaním a z rôznych médií.
- Vyjadriť rôznymi výrazovými umeleckými prostriedkami vlastné predstavy o planétach Slnčnej sústavy získané pozorovaním a z rôznych médií. (Pozn.: Uvedený cieľ nie je zo Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, ale zo Školského vzdelávacieho programu materskej školy, v ktorej sa projekt realizoval).

▪ Tematický okruh: **Kultúra**

Socioemocionálna oblasť

- Prejavovať radosť z hry.
- Zapojiť sa do skupinovej hry a vedieť v nej spolupracovať.
- Z začať, rozvíjať a dokončiť hru.
- Plánovať, realizovať a hodnotiť hru.
- Stvárniť detské piesne dramatickými výrazovými prostriedkami.
- Počúvať detské hudobné skladby s citovým zaangažovaním.
- Experimentovať s vlastnosťami farieb a uplatňovať ich tvorivé variácie.
- Kresliť, maľovať, modelovať v rôznych polohách (ľah, kľak, stoj, sed).
- Kresliť, maľovať, modelovať podľa vlastnej fantázie a predstáv na tému.
- Používať tvorivo rôzne výtvarné techniky.
- Tvoriť s využitím fantázie kompozičné celky.
- Prejaviť záujem o knihy, písmeňá, číslice, orientovať sa v knihách.
- Počúvať s porozumením a citovým zaangažovaním detskú ľudovú a autorskú poéziu, rozprávky a príbehy.
- Reprodukovať voľne ľudové a autorské rozprávky a príbehy.

Kognitívna oblasť

- Orientovať sa v časových vzťahoch jedného dňa, týždňa a roka v spojení s konkrétnymi činnosťami a prostredníctvom rozlišovania podstatných znakov.
- Overiť si z detských encyklopédií a iných médií, že svet je rozmanitý (pozostáva aj z oceánov, morí, riek, pohorí, lesov, pralesov, rozmanitej zvieracej ríše atď.).

Perceptuálno-motorická oblasť

- Pohotovo reagovať na zmenu tempa hudobného sprievodu.
- Vyjadriť náladu piesne a hudby prirodzeným kultivovaným pohybom.

Pri každej edukačnej aktivite sme špecifické ciele operacionalizovali do podoby čiastkových cieľov, z ktorých vyplynuli úlohy pre deti. Uvádzame tiež využité učebné zdroje, opis edukačnej aktivity a pedagogickú reflexiu ilustrovanú fotodokumentárnym materiálom.

V projekte boli uplatňované nasledujúce **metódy zážitkového učenia**: hry na sebaovládanie, hranie rolí, inscenačné metódy, pantomíma, demonštrácia, improvizácia, riadené hranie, tvorivá vizualizácia, tvorba príbehu, citová inventarizácia, relaxačné cvičenia, metóda konceptuálneho mapovania, metóda hlasného uvažovania, metóda DITOR, diskusia vo veľkej skupine, skupinová diskusia, bádanie, pozorovanie, manipulovanie.

Uplatňovali sme nasledujúce **organizačné formy** denného poriadku: hry a hrové činnosti, pohybové a relaxačné cvičenia, pobyt vonku, edukačné aktivity. S témou sa deti oboznamovali aj v rámci výletu a exkurzie.

3.1 Edukačná aktivita: Mení Mesiac na oblohe tvar?

Čiastkové ciele:

- vyjadriť slovne predstavy o vesmíre,
- nakresliť podľa predstavy Mesiac,
- slovne opísať svoju kresbu,
- sústredene vypočuť príbeh.

Úlohy

- Povedz, čo je podľa teba vesmír.
- Nakresli, ako podľa teba vyzerá Mesiac.
- Povedz, čo si nakreslil.
- Počúvajte príbeh Šaty pre Mesiačika.

Učebné zdroje

Mesačný denník, multifunkčná tabuľa, kriedy, lano, obrázkový materiál, výkresy, pastelky.

Opis edukačnej aktivity

Deti si posadali do kruhu na vankúšiky. Učiteľka sedela medzi nimi, na multifunkčnej tabuli mala pripravený nápis VESMÍR (obr. 1). Pýtala sa detí, či vedia, čo je napísané na tabuli (text bol napísaný veľkými tlačnými písmenami, pretože viaceré deti už vedeli čítať). Ďalej sa ich pýtala, čo si predstavujú pod slovom vesmír. Učiteľka zisťovala detské prekoncepty a miskoncepce k danej téme. Deti postupne jeden za druhým vyjadrovali svoje predstavy.

Po vyjadreniach všetkých detí učiteľka vysvetlila, že do vesmíru patrí celý svet. Pýtala sa detí, čo môžu vidieť na oblohe, keď sú vonku večer po zotmení. Využila ich odpovede, že vidia Mesiac, a zároveň ich motivovala k výtvarnému vyjadreniu vlastných predstáv o Mesiaci. Deti prichádzali k stolíkom, kde mali pripravené pomôcky na kreslenie.

Učiteľka priebežne pripravila lano v tvare kruhu. Deti si po dokreslení sadali vedľa seba do vytvoreného kruhu a diskutovali o svojich kresbách (obr. 2).

Obr. 1 Motivačná fáza „Čo je vesmír?“

Obr. 2 Mesiac v predstavách detí

Potom sedeli z vonkajšej strany okolo lana, položeného v tvare kruhu, ktoré predstavovalo Mesiac, a počúvali príbeh Šaty pre Mesiačika. Učiteľka súčasne s čítaním príbehu menila tvar lana podľa tvaru Mesiaca v príbehu.

Text príbehu „Šaty pre Mesiačika“

Žil raz slávny krajčír rak Karol. O vychýrenom krajčírovi sa dozvedel i Mesiac. Rozhodol sa, že si dá ušit' nové šaty a zašiel za rakom.

„Už sa mi zunovali tieto vyblednuté šaty, neušil by si mi nové zo zlatej látky?“ opýtal sa raka.

„Rád ti ušijem nové šaty. Pod', zoberiem ti mieru,“ povedal rak gulatému Mesiacu.

Potom si rak Karol pripravil zlaté nožnice a vystrihoval šaty pre Mesiačika. Zlatou ihlou a zlatým hodváhom šaty ušil. Netrpezlivo čakal, kedy príde Mesiac šaty vyskúšať. Keď potom Mesiačik prišiel na skúšku, rak pokrútil hlavou:

„Zaujímavé, tak presne som ťa odmeral a šaty sú ti veľké.“

„Tak sa mi zdá, že zo mňa ubúda,“ povedal Mesiac.

„Nuž, uberiem aj zo šiat,“ odpovedal rak Karol. Šaty vypáral a znova ušil na menšiu mieru. Pri budúcej skúške boli šaty opäť široké. Trpezlivý rak šaty znova vypáral a prešil na ešte menšie. Na tretiu skúšku prišiel Mesiac štíhly ako rožok.

„Čo sa s tebou stalo, že tak chudneš, si chorý?“ trápil sa krajčír rak.

„Nič mi nie je, cítim sa výborne,“ odpovedal Mesiac.

Rak Karol znova šaty vypáral a prešil na celkom úzke. Čakal, že Mesiac príde na skúšku, ale ten neprichádzal, ani na oblohe sa neukázal, a keď prišiel, rak zistil, že Mesiac pribral.

„Musím zo šiat vypustiť, lebo teraz sú ti úzke,“ vzdychol rak.

„Nedbám, ale sa ponáhľaj,“ povedal Mesiac. Rak sa pustil do šitia. Ešte aj hviezdičky prišil.

„Ó aké sú krásne!“ obdivovali šaty zvieratká. Potom prišiel mesiac. Bol gulatý ako obrovská lopta.

„Beda mi!“ plakal rak. „Takýto zázrak som nevidel. Čo sa s tebou robí? Raz si tenký a raz tlstý.“

„Čo si urobil s mojou zlatou látkou? Čo si teraz oblečiem na ples hviezd?“ spýtal sa Mesiac a nahnevaný odišiel.

Po prečítaní príbehu učiteľka spievala deťom pieseň (Mesiačikove úbehy – Najkrajšie detské hity, 2008). Deti, držiac sa za ruky, kráčali okolo kruhu vytvorenom lanom.

Text piesne:

*Má Mesiačik radosť veľkú, preveľkú,
mamka Nôcka ušila mu košielku.
Na golieri, na rukáve,
samé čipky trblietavé.
Golierik je samá zlatá okrasa
a Mesiačik len na seba díva sa.
La la la la la...*

Nasledovala reflexia detí na činnosť. Na záver aktivity si opäť posadali do vnútra kruhu a dostali dobrovoľnú úlohu – pozorovať každý večer s rodičmi Mesiac a zaznamenávať pozorovanie do Mesačného denníka (obr. 3).

Učiteľka deťom vysvetlila, čo znamenajú číslice a písmená napísané v Mesačnom denníku. Projekt začínala v prvý deň v mesiaci marec. Mesačný denník bol celý mesiac vystavený na nástenke pre rodičov. Pri ňom bol napísaný „návod“, ako majú rodičia spolu s deťmi postupovať pri jeho vypĺňaní. Rodičia boli zároveň oboznámení s mesačnou témou projektu.

Každé nasledujúce ráno učiteľka spoločne s deťmi zakreslila do príslušného okienka, aký tvar mal Mesiac na oblohe. Týmto spôsobom si mohli deti konfrontovať denník na nástenke so svojím denníkom doma.

MESAČNÝ DENNÍK – MAREC						
PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Obr. 3 Mesačný denník

Pedagogická reflexia

Na otázku, čo je podľa detí vesmír, odpovedali napríklad: „...*rakety, domy, nebo, všetky planéty, aj naša Zem tam patrí, kozmické lode nás tam dopraví, ale potrebujeme kyslík, zemeguľa... Vesmír je hrozne veľký, plný planét aj hviezd, aj poletujúcich kameňov, ktoré si ani nemôžeme predstaviť.*“

Kresby detí obsahovali viac ako jeden objekt. Kreslili prevažne Mesiac v tvare kruhu, prípadne ako kosák. Pri opisoch svojich kresieb sa navzájom veľmi pozorne počúvali a téma ich zaujala. Rovnako ich zaujal príbeh Šaty pre Mesiačika, čo vyjadrovali v reflexii na realizované aktivity. Všetky deti prejavili záujem o Mesačný denník. Vysvetľovali rodičom, kde si majú prečítať na nástenke stanovenú úlohu a oboznámiť sa s pripravovaným projektom.

Dni v týždni v Mesačnom denníku boli označené veľkými začiatočnými písmenami (obr. 3). Deti nemali problém s porozumením písmen, pretože počas celého školského roka pravidelne zaznamenávali symboly počasia do kalendára, ktorý má rovnaké označenie dní.

3.2 Edukačná aktivita: Je príbeh pravdivý?

Čiastkové ciele:

- reprodukovať príbeh Šaty pre Mesiačika,
- vyjadriť svoj názor na pravdivosť príbehu,
- znázorniť slnečné svetlo, ktoré osvetľuje Zem, pomocou baterky a glóbusu,
- znázorniť Mesiac pomocou lopty,
- znázorniť slnečné svetlo, ktoré osvetľuje Mesiac, pomocou baterky a lopty,
- pomenovať spln Mesiaca.

Úlohy

- Povedz, o čom je príbeh Šaty pre Mesiáčika.
- Povedz, či podľa teba Mesiac naozaj mení svoj tvar.
- Ukáž na glóbuse, ako sa naša Zem otáča.
- Ukáž pomocou baterky a glóbusu, ako Slnko osvetľuje našu Zem.
- Ukáž pomocou lopty a glóbusu, ako Mesiac obieha okolo Zeme.
- Ukáž pomocou baterky, ako Slnko osvetľuje Mesiac.
- Nakresli Mesiac v splne.

Učebné zdroje

Mesačný denník, multifunkčná tabuľa, kriedy, lano, obrázkový materiál, glóbus, žltá fitlopta (väčšia ako glóbus), lopta (menšia ako glóbus), baterka, tmavé textilie, výkresy, pastelky.

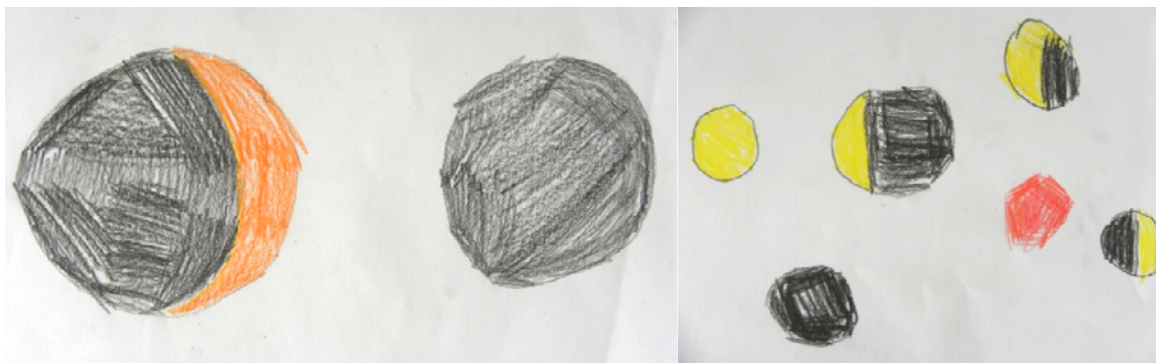
Postup

Učiteľka sa rozprávala s deťmi o skúsenostiach z pozorovania Mesiaca predchádzajúci deň, keď bol Mesiac v splne. Potom reprodukovali príbeh Šaty pre Mesiáčika, ktorý im čítala. Viedla riadenú diskusia vo veľkej skupine na tému „Je príbeh pravdivý? Mení Mesiac tvar?“ Deti vyjadrovali svoje názory, ktoré učiteľke poskytovali obraz o detských prekonceptoch. Učiteľka demonštrovala pomocou glóbusu, ako sa Zem otáča okolo svojej osi a ako sa strieda deň s nocou. Svietila baterkou na glóbus, ktorý pomaly otáčala. Prostredníctvom ďalšej demonštrácie učiteľka vysvetlila deťom, ako Mesiac obieha okolo Zeme a ako Slnko osvetľuje Mesiac (obr. 4).

Obr. 4 Demonštrácia: Pohyb vesmírnych telies

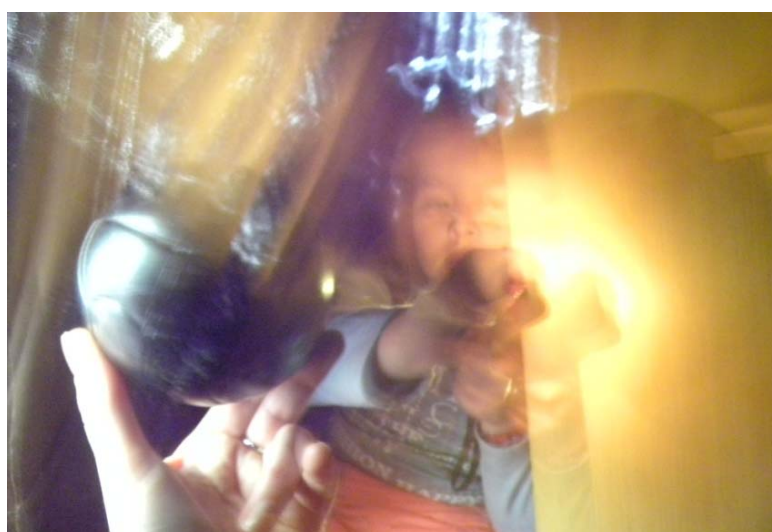
Úlohou detí bolo nakresliť, ako sa Mesiac „mení“ podľa príbehu (obr. 5). Deti, ktoré dokončili úlohu, mohli postupne pozorovať ukážku s baterkou v tme, ako Slnko osvetľuje Mesiac (obr. 6, 7).

Obr. 5 Ilustrácia príbehu Šaty pre Mesiačika (diagnostická fáza)

Obr. 6 Čakanie detí na pozorovanie

Obr. 7 Pozorovanie: Slnko osvetľuje Mesiac

Miesto na pozorovanie vytvorila učiteľka pomocou nábytku a tmavej textilie. S loptou v ruke sedela vnútri tohto priestoru a oproti nej si sadlo dieťa, ktorému podala rozsvietenú baterku. Baterka, ktorú držalo dieťa, predstavovala Slnko, a lopta, ktorú držala učiteľka, predstavovala Mesiac. Medzi „Slnko“ a „Mesiac“ (baterku a loptu) jedno dieťa spontánne vložilo svoju zovretú päť s vysvetlením, že päť predstavuje našu Zem (obr. 7). Ostatným deťom to učiteľka demonštrovala pomocou ďalšej lopty.

V závere nasledovala reflexia na edukačnú aktivitu. Deti rozprávali svoje zážitky z demonštrácií a diskutovali o svojich kresbách.

Pedagogická reflexia

Na otázku o tvare Mesiaca boli rôzne odpovede, napr.: „...stále je guľatý, zmenšuje sa ako rožtek, zmenšuje sa a zväčšuje. Ako na neho svieti Slnko, podľa toho je taký. Svieti na neho Slnko, odráža sa svetlo, podľa toho ho vidíme. Naša Zem sa otáča, aby sme mohli mať noc a spať.“

Nebolo cieľom, aby všetky deti pochopili, ako slnečné svetlo osvetľuje Zem a Mesiac, pretože to vzhľadom na ich rôzne úrovne kognitívneho vývinu ani nie je možné. Pri zisťovaní detských prekonceptov o fázach Mesiaca sa učiteľka presvedčila, že niektoré deti dokázali pochopiť tento jav a dokonca dokázali vysvetliť aj princíp striedania dňa s nocou. Preto je vhodné zaradiť uvedené úlohy na rozvíjanie ich myslenia.

Pri demonštrácii vesmírnych telies sa deti zapájali s veľkým záujmom a samostatne v nej pokračovali aj v rámci hrových činností. Upevňovali si používanie termínov, napr. Zem, Slnko, Mesiac, spln. Niektoré deti vedeli, že vo vesmíre existuje viacero mesiacov, ktoré patria rôznym planétam.

3.3 Edukačná aktivita: Hráme sa Na raka a Mesiačika

Čiastkové ciele:

- spolupracovať v hre a dodržiavať pravidlá,
- vzájomne sa rešpektovať pri hre,
- vyjadriť náladu piesne pohybom.

Úlohy

- Zahrajme sa hru Na raka a Mesiačika.
- Dohodnite sa medzi sebou, kto bude hrať raka.
- Vytvorte okolo raka kruh, my budeme predstavovať Mesiačika.

Učebné zdroje

Lano, text na dramatizáciu príbehu Šaty pre Mesiačika.

Postup

Učiteľka navrhla deťom zahrať sa Na raka a Mesiačika. Vysvetlila im postup hry, pričom zdôraznila, že im bude pomáhať, čo má hovoriť Mesiac a čo rak, a oni budú slová raka a Mesiaca opakovať po nej. Deti si rozdelili úlohy. Zvolili si raka, ktorý bol vnútri kruhu vytvoreného z lana. Okolo lana sa ostatní pochytili za ruky. Nasledovala dramatizácia príbehu prostredníctvom riadeného hrania (obr. 8) – príbeh bol upravený na text raka a na text Mesiaca. Počas spievania piesne deti spolu s učiteľkou

kráčali okolo kruhu z lana, po dospievaní zastali a podľa textu sa prihovárali v role Mesiaca rakovi. Učiteľka priebežne menila tvar lana podľa textu príbehu.

Po skončení hry si deti zvolili nového raka, pričom je vhodné zvoliť počas jednej hry aj dvoch rakov, a tým uspokojit' záujem detí o túto hlavnú rolu.

Obr. 8 Riadené hranie príbehu „Šaty pre Mesiáčika“

Text na dramatizáciu príbehu „Šaty pre Mesiáčika“

*Žil raz slávny krajčír rak Karol. Dozvedel sa o ňom Mesiac. Rozhodol sa, že si dá ušiť nové šaty.
Pieseň: Má Mesiáčik... (I. sloha).*

*Mesiac (M): Dobrý deň rak Karol, už sa mi zunovali tieto vyblednuté šaty, neušil by si mi,
prosím ťa, zo zlatej látky nové?*

*Rak (R): Dobrý deň, Mesiáčik, rád ti ušijem nové šaty. Pod', zoberiem ti mieru. Potom príď na
skúšku. (Rak kráča po vnútornej strane kruhu a napodobňuje meranie Mesiaca.)*

Pieseň: Má Mesiáčik... (I. sloha).

M: Dobrý deň rak Karol, prišiel som na skúšku.

R: Dobrý deň, Mesiáčik. Zaujímavé, tak presne som ťa odmeral a šaty sú ti veľké.

M: Tak sa mi zdá, že zo mňa ubúda.

R: Nuž, uberiem aj zo šiat. Potom príď na skúšku.

Pieseň: Má Mesiáčik... (I. sloha).

M: Dobrý deň rak Karol, prišiel som na skúšku.

R: Dobrý deň, Mesiáčik. Zaujímavé, tak presne som ťa odmeral a šaty sú ti zase veľké.

M: Tak sa mi zdá, že zo mňa zasa ubúda.

R: Nuž, uberiem aj zo šiat. Potom príď na skúšku.

Pieseň: Má Mesiačik... (I. sloha).

M: Dobrý deň rak Karol, prišiel som na skúšku.

R: Dobrý deň, Mesiačik. Čo sa s tebou stalo, si chorý? Ved' si ako rožok.

M: Nič mi nie je, cítim sa výborne.

R: Nuž, uberiem ešte zo šiat. Potom príď na skúšku.

Pieseň: Má Mesiačik... (I. sloha).

M: Dobrý deň rak Karol, prišiel som na skúšku.

R: Dobrý deň, Mesiačik. Zaujímavé, tak presne som ťa odmeral a šaty sú ti úzke.

M: Tak sa mi zdá, že ma pribúda.

R: Nuž, musím šaty povoliť. Potom príď na skúšku.

Pieseň: Má Mesiačik... (I. sloha).

M: Dobrý deň rak Karol, prišiel som na skúšku.

R: Dobrý deň, Mesiačik. Zaujímavé, tak presne som ťa odmeral a šaty sú ti úzke. Ty si zase guľatý. Na teba sa nedajú šaty ušiť.

M: Aj tak ti ďakujem, rak Karol, a dovidenia.

Pieseň: (II. sloha)

Text piesne:

I. sloha:

Má Mesiačik radosť veľkú, prevelkú, ujo Ráčik ušije mu košielku.

Na golieri, na rukáve, samé čipky trblietavé.

Košielka je samá zlatá okrasa a Mesiačik len na seba díva sa.

La la la la la la...

II. sloha:

Ešte Slnko nezapadlo z večera, už sa Mesiac ku hviezdíčkam poberá.

Slniečko mu podá šaty, zapne si opasok zlatý.

Za klobúčik zastokne si biely kvet, a keď vyjde, očaruje celý svet.

La la la la la la...

(Mesiačikove úbehy, Najkrajšie detské hity, 2008)

Pedagogická reflexia

Ciele stanovené pri tejto edukačnej aktivite boli splnené. Deti spolupracovali pri hre a dodržiavali pravidlá, vzájomne sa rešpektovali a podarilo sa im vyjadriť náladu aj obsah piesne pohybom. Postupne deti samostatne menili tvar lana podľa textu príbehu. Hra bola pre deti zaujímavá aj tým, že sa text piesne opakoval a rýchlo si ho osvojili.

3.4 Edukačná aktivita: Aké sú hviezdy?

Čiastkové ciele:

- slovne vyjadriť predstavy o hviezdach,
- nájsť na obrázku súhvezdie,
- pomenovať Mliečnu cestu,
- povedať, ktorá je naša najbližšia hviezda,
- povedať, že kométa tiež patrí do vesmíru,
- prstom vo vzduchu znázorniť tvar Mliečnej cesty z ramenného a lakt'ového kĺbu,
- nakresliť tvar Mliečnej cesty pastelkou na baliaci papier v stojí,
- nakresliť tvar Mliečnej cesty na výkres.

Úlohy

- Povedzte, aké sú podľa vás hviezdy.
- Ukážte, kde sú hviezdy na obrázku spojené čiarou a vytvárajú súhvezdie.
- Ukážte, kde je na obrázku veľa hviezd, ktoré tvoria galaxiu.
- Pomenujte našu galaxiu.
- Povedzte, ktorá je naša najbližšia hviezda.
- Nakreslite obrovskú galaxiu rukou vo vzduchu.
- Nakreslite menšiu galaxiu pohybom ruky od lakt'a vo vzduchu.
- Obkreslite Mliečnu cestu nakreslenú na baliacom papieri.
- Nakreslite tvar Mliečnej cesty.

Učebné zdroje

Lano, obrázkový materiál (obrázky súhvezdí, Mliečnej cesty, kométy...), výkresy, pastelky, lepidlá, trblietky, baliaci papier, kriedy, CD Spieva celá škôlka 3.

Postup

Edukačná aktivita začínala dramatizáciou príbehu Na raka a Mesiačika. Učiteľka po odspievaní pesničky „*Ešte Slnko nezapadlo z večera, už sa Mesiac ku hviezdíčkam poberá...*“ navodila v kruhu na koberci diskusiu na tému hviezd a zisťovala prekoncepty detí o hviezdach. Do stredu kruhu poukladala rôzne obrázky vesmíru. Deti na obrázkoch pozorovali hviezdy, súhvezdia, kométy a Mliečnu cestu (Planéta Zem – Dobrodružstvo poznania, 2005, Kol.: Detská encyklopédia, 1997, 2004, Kol.: Encyklopédia pre zvedavé deti, 2009) a rozprávali sa o nich. Deti si vybrali obrázky, ktoré ich zaujali, a spontánne sa rozprávali o vesmírnych telesách na obrázku. Učiteľka deťom odpovedala na otázky o hviezdach a na želanie im čítala z kníh. Dozvedeli sa, že všetky hviezdy, ktoré vidíme, nazývame Mliečna cesta, že viac hviezd spojených čiarou na obrázku vytvára súhvezdie. Pri čítaní učiteľky sa dozvedeli aj to, že hviezdy môžu mať žltú, červenú alebo modrú farbu, podľa toho, aké sú staré. Na stolíkoch boli pripravené pomôcky ku grafomotorickej činnosti. Učiteľka deťom vysvetlila, aké úlohy budú plniť, a individuálne ich usmerňovala podľa výberu činnosti. Najprv napodobňovali tvar Mliečnej cesty striedavo pravou a ľavou rukou vo vzduchu, pričom vychádzali postupne z ramenného, potom z lakt'ového kĺbu. Potom prvá skupina detí obkresľovala nakreslený tvar galaxie na baliacom papieri a neskôr kreslila pastelkami tvar galaxie (obr. 9).

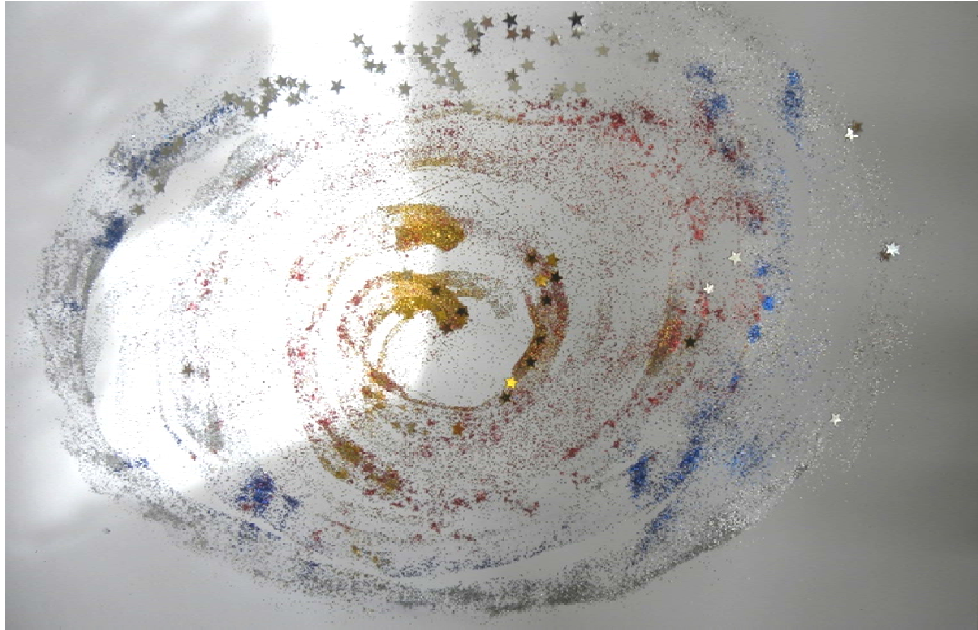
Obr. 9 Grafomotorické cvičenie: Mliečna cesta

Deti v druhej skupine kreslili tvar galaxie na výkres, nanášali tekuté lepidlo na nakreslené tvary, aby na ne mohli nalepiť rôzne trblietky (obr. 10, 11). Tretia skupina detí vyfarbovala pripravené hviezdičky vystrihnuté z výkresu.

V záverečnej časti si posadali do kruhu na vankúšiky a každé dieťa vyjadrovalo svoje pocity z predchádzajúcej činnosti. Po pozitívnom hodnotení detí učiteľkou vyjadrovali pohybom náladu piesne Kométa (z CD Spieva celá škôlka, č. 10).

Obr. 10 Výtvarná aktivita: Mliečna cesta

Obr. 11 Mliečna cesta – výsledný produkt dieťaťa

Pedagogická reflexia

O tému hviezd deti prejavili veľký záujem. Zaujali ich súhvezdia, pýtali sa na názvy rôznych súhvezdí, pretože táto téma nebola pre ne nová. Dozvedeli sa, že hviezdy sa na oblohe menia a nadobúdajú inú farbu. Zámerom realizovaných činností bolo, aby si deti uvedomili, že Slnko je tiež hviezda, a spontánne si osvojovali termín Mliečna cesta. Téma bola zároveň motiváciou pre rozvoj grafomotorických zručností. Niektoré deti sa vystriedali aj v dvoch skupinách. Zo záverečnej piesne mali radosť a dožadovali sa jej opakovania.

Všetky výsledné produkty deti s učiteľkou vyhodnotili a vystavili pre rodičov na chodbe. Popoludní jedno dieťa vytvorilo masku hviezdičky, čo bolo predznamenaním ďalšej edukačnej aktivity (3.5).

3.5 Edukačná aktivita: Hviezdičkové divadlo

Čiastkové ciele:

- obkresliť tvar podľa šablóny,
- strihať po predkreslenej línii,
- dotvoriť masku hviezdičky,
- zhodnotiť svoju masku hviezdičky,
- prejaviť radosť z hry,
- napodobniť trblietanie hviezdičky,
- pohotovo reagovať na zmenu tempa hudobného sprievodu,
- vybrať iné dieťa, ktoré bude kométou,
- zhodnotiť priebeh hry a opísať svoje pocity.

Úlohy

- Obkresli hviezdičku podľa šablóny a vystrihni ju.
- Ozdob svoju hviezdičku.

- Zahrajme sa na hviezdičky.
- Vyber kamaráta, ktorý bude „kométa“.
- Povedz, ako si sa cítil pri hre.
- Povedz, čo sa ti snívало, keď si spal ako hviezdička.

Učebné zdroje

Výkresy, nožnice, lepidlo, farebné papiere, krepové papiere, trblietky, šablóna masky hviezdy vytvorená dieťaťom, kostým kométy, CD Pesničky pre deti, CD Spieva celá škôlka 3, CD Najmilšie detské pesničky Daniela Heviera spieva Vanesska, CD prehrávač.

Postup

Učiteľka motivovala deti ku hre na Mliečnu cestu a každý, kto sa chcel hrať, mohol byť hviezdička. Ukázala im masku hviezdičky, ktorú v predchádzajúci deň zhotovilo jedno z detí. Ostatní mohli túto masku použiť ako šablónu alebo si vytvoriť hviezdu podľa vlastnej predstavy. Deti na výkres obkreslili šablónu hviezdičky, vystrihli ju a ľubovoľne vyfarbili. Na hviezdičku prilepili rôzne prúžky farebných a krepových papierov a malé farebné hviezdičky. Po vytvorení vlastnej masky pripevnili s pomocou učiteľky gumičky (obr. 12).

Obr. 12 Zhotovovanie hviezdičiek

Nasledovala hra Na hviezdičky. Deti sa zoradili pred triedou a pripevnili si svoju hviezdičku na tvár. Za sprievodu hudby (Krajina snov z CD Pesničky pre deti) vchádzali do triedy, ktorá sa zmenila na Mliečnu cestu, a spoločne s učiteľkou pantomimicky znázorňovali trblietanie hviezdičiek.

Učiteľka navodila zmenou hudby (Kométa z CD Spieva celá škôlka 3) druhú časť hry, v ktorej sa objavila kométa. Prvou kométou bola učiteľka. Na rolu kométy použila kostým, ktorý si neskôr deti vymieňali medzi sebou (obr. 13, 14).

Obr. 13 Kostým kométy

Obr. 14 Kostým kométy

V tretej, relaxačnej časti hry deti pri ďalšej zmene hudobného sprievodu (Dobrá noc z CD Najmilšie detské pesničky Daniela Heviera spieva Vanessa) zaspávali ako hviezdy a snívali svoj krásny sen. Po dohraní pesničky učiteľka vyjadrila svoje pocity z hry a rozprávala, čo sa jej ako hviezdičke snívalo. Postupne oslovovala deti – hviezdičky, aby vyjadrili svoje zážitky z hry a rozprávali o hviezdičkovom sne (obr. 15).

Obr. 15 Reflexia aktivity

Pedagogická reflexia

Pri tejto edukačnej aktivite všetky deti splnili stanovené ciele. Trblietanie hviezdičiek najprv napodobňovali podľa pohybov učiteľky. Dodržiavali pomalé, pokojné tempo, ktoré vystriedala dynamická hudba v piesni Kométa. Pri vyfarbovaní hviezdičiek si vybrali červenú, modrú alebo žltú farbu.

V reflexii a sebareflexii vyjadrovali pozitívne pocity a opisovali zážitky z aktivity. Uvádali, že sa im páčilo všetko, niektorí osobitne vyzdvihli tanec hviezdíčiek alebo lietanie kométy. Jedno dieťa povedalo: „*aby ľudia boli dobrí sa mi snívalo.*“ Iné dodalo: „*Mne sa snívalo, že sa páčim ľuďom na Zemi.*“

3.6 Edukačná aktivita: Čo vieme o planétach?

Čiastkové ciele:

- vymenovať aspoň dve planéty,
- vytvoriť model vybranej planéty kašírovaním (podľa pokynov učiteľky),
- upratať po činnosti svoje miesto.

Úlohy

- Pozoruj planéty na obrázku.
- Vyber si planétu, ktorú chceš vytvoriť.
- Namoč kúsok papiera do lepidla a prilep ho na balón.
- Olep balón tak, aby bol celý jeho povrch pokrytý papierom.
- Po skončení urob poriadok na stole.

Učebné zdroje

Obrázkový materiál (planéty Slnčnej sústavy), múka, voda, novinový papier, kancelársky papier, krepový papier, nafúkané balóny, fitlopta, vrchnáky z PET fliaš (s priemerom cca 5 cm).

Postup

Deti s učiteľkou sedeli v kruhu na koberci a rozprávali sa podľa obrázkov o planétach. Učiteľka zisťovala prekoncepty detí o téme a ich vzťah k téme planét. Deti podľa obrázkov porovnávali veľkosť, farebnosť planét a potom si zvolili, ktorú planétu chcú vytvoriť. Ich úlohou bolo navzájom sa dohodnúť tak, aby každý vytváral inú planétu. Prichádzali k stolíkom s výtvarným materiálom, dostávali inštrukcie k výtvarnej činnosti (obr. 16).

Pedagogická reflexia

Niektoré deti aktivita veľmi zaujala, iným deťom pripadala smiešna, ale výsledný produkt zhodnotili pozitívne. Pracovali trpezlivo a sústredene, začatú prácu všetky deti dokončili. Dôležité bolo pripraviť vhodnú konzistenciu zmiešaním múky s vodou, aby táto lepiaca hmota bola primerane hustá. Praktickejšie je použiť na oblepovanie menšie kúsky papiera.

Každé dieťa si zapamätalo meno našej planéty Zem a meno aspoň jednej ďalšej planéty. Niektoré vedeli vymenovať všetkých osem planét Slnčnej sústavy.

Jedno dieťa úloha zaujala natoľko, že navrhlo počas popoludňajšej hrovej činnosti vytvoriť z fitlopty model Slnka kašírovaním.

Obr. 16 Zhotovovanie planét kašírovaním

3.7 Edukačná aktivita: Maľovanie planét a Slnka

Čiastkové ciele:

- pomenovať vybranú planétu,
- vybrať farby na vymaľovanie modelu planéty/Slnka podľa obrázka.

Úlohy

- Povedz, ako sa volá tvoja planéta.
- Povedz, akej farby je tvoja planéta/Slnko.
- Vymaľuj planétu/Slnko podľa obrázka.

Učebné zdroje

Obrázkový materiál (planéty Slnčnej sústavy), kašírované balóny z predchádzajúcej aktivity, vrchnáky z PET fľaš (s priemerom cca 5 cm), temperové farby, vodové farby, prstové farby, anilínové farby, pomôcky na maľovanie.

Postup

Deti sa zhromaždili na koberci. Vybrali si obrázok planéty, ktorú v predošlý deň vytvárali kašírovaním, a postupne rozprávali, ako sa volá planéta, ktorú si zvolili, a akými farbami ju vymaľujú. Potom sa aj s obrázkom presunuli k stolom, na ktorých mali pripravené pomôcky na výtvarnú činnosť. Podľa obrázkov si pripravovali farby. Miešali ich tak, aby dosiahli žiadaný odtieň (obr. 17). Jedno dieťa maľovalo Slnko (obr. 18).

Obr. 17 Maľovanie planét

Obr. 18 Maľovanie Slnka (individualizovaná úloha)

Pedagogická reflexia

Deti počas edukačnej aktivity (aj po nej) prejavovali radosť, vzájomne komunicovali, porovnávali farby na obrázku s farbami, ktoré si sami namiešali. Objavovali, aká farba vznikne zmiešaním viacerých farieb.

Výsledný produkt – všetkých osem planét a Slnko – deti prezentovali na výstavke „Škôlkarské planetárium“ v priestore triedy.

3.8 Edukačná aktivita: Škôlkarské planetárium

Čiastkové ciele:

- spoločne vytvoriť model Slnčnej sústavy zo zhotovených planét,
- znázorniť pohyb planéty po obežnej dráhe okolo Slnka,
- spolupracovať s ostatnými deťmi,
- vyjadriť pocity z hry.

Úlohy

- Postav sa na obežnú dráhu podľa pokynov učiteľky.
- Znázorni, ako planéta obieha okolo Slnka.
- Povedz, ako si sa pri hre cítil.

Učebné zdroje

Modely planét, špagát, CD Klavírne skladby majstrov. Pre Elišku, CD prehrávač.

Postup

V motivačnej fáze deti rozprávali o tom, ako maľovali zvolené modely planét. Opakovali si nadobudnuté vedomosti o veľkosti planét a o ich pohybe vo vesmíre. Učiteľka im navrhla, že sa môžu spolu zahrať, ako obiehajú planéty okolo Slnka po obežnej dráhe. Problémová úloha pre deti bola určiť počet obežných dráh v Mliečnej ceste. Neskôr tieto obežné dráhy vytvorili pomocou špagáta v triede. Potom sa deti zoradili na chodbe pred triedou. Postupne vchádzali do triedy podľa pokynov učiteľky („Na prvú obežnú dráhu sa postaví planéta Merkúr, na druhú obežnú dráhu sa postaví planéta Venuša...“). Deti dostali hudbou (Valčík z CD Klavírne skladby majstrov. Pre Elišku) signál na začatie hry a nasledovala pohybová improvizácia podľa hudby (obr. 19). Po doznení hudobnej skladby si sadali na svoju obežnú dráhu a vyjadrovali pocity z hry (obr. 20).

Obr. 19 Pohybová improvizácia na hudbu

Obr. 20 Sebareflexia

Pedagogická reflexia

Deťom sa podarilo splniť stanovené ciele – znázornili pohyb planét okolo Slnka. Pri hre dávali pozor, aby nevybočili zo svojej obežnej dráhy, pričom niektoré deti sledovali nielen svoju dráhu, ale aj dráhu kamarátov. V diskusii vyjadrovali pocity radosti, spokojnosti. Bolo viditeľné, že deti so záujmom počúvali vážnu hudbu a ich zážitok bol netradičný. Dožadovali sa opakovania aktivity a navrhli, že chcú ukázať aj mladším deťom, ako sa hrali so svojimi planétami.

3.9 Edukačná aktivita: Slnčné hodiny

Čiastkové ciele:

- pozorovať na slnečných hodinách, ako sa mení poloha tieňa (v závislosti od pohybov Zeme okolo svojej osi).

Úlohy

- Pozorujte, ako sa mení tieň na slnečných hodinách.

Postup

Deti trávili čas pobytu vonku na školskom dvore a počas hier pozorovali pohyb tieňa na slnečných hodinách (obr. 21). Učiteľka im individuálne vysvetľovala príčinu pohybu tieňa špajle. Poukázala na otáčanie našej Zeme tak, ako to deti mali možnosť sledovať na glóbose.

Pedagogická reflexia

Deti pri vstupe na školský dvor reagovali zvedavými otázkami, prečo učiteľka doniesla výkres, plastelínu a ďalšie pomôcky. Pri zhotovovaní slnečných hodín sa všetky deti spontánne zhromaždili okolo učiteľky. Počas pohybových aktivít v priestore školského dvora sa často vracali k slnečným

hodinám a pozorovali tieň špajle (obr. 22). Pohyb tieňa špajle bol pre deti prekvapením. Nebolo cieľom, aby všetky deti pochopili príčinu zmeny polohy tieňa, ale mal to byť pre ne predovšetkým zážitok. Niektoré deti sa aj v popoludňajších hodinách vrátili na školský dvor, aby sa presvedčili o posunutí tieňa špajle.

Obr. 21 Slné hodiny I.

Obr. 22 Slné hodiny II.

3.10 Edukačná aktivita: Planétové pexeso

Čiastkové ciele:

- vytvoriť pexeso pomocou digitálnej fotografie modelov planét,
- dodržať pravidlá pri hre pexeso,
- porovnávať počet získaných párov pexesa (viac, menej, rovnako),
- pomenovať aspoň jednu planétu,
- zablahoželať víťazovi hry,
- samostatne vyriešiť úlohu a skontrolovať správnosť riešenia.

Úlohy

- Odfot' svoju planétu.
- Vystrihni vytlačený obrázok planéty.
- Hraj sa hru pexeso.
- Zablahoželaj víťazovi.
- Vyber si úlohu, vyrieš ju a skontroluj správnosť riešenia.

Učebné zdroje

Modely planét, digitálny fotoaparát, počítač, tlačiareň, nožnice, autokorektívne karty, Logico Primo (In: <http://www.logico.sk/>).

Postup

Deti odfotili modely svojich planét a pozorovali učiteľku, ktorá stiahla do počítača fotografie a vytlačila ich na výkres. Každé dieťa si zobralo výkres so svojimi vytlačenými obrázkami planéty a vystrihlo obidva obrázky. Keď mali všetky deti obrázky vystrihnuté, učiteľka na každý z nich napísala názov danej planéty (obr. 23) a potom ich spolu poukladali na koberec.

Obr. 23 Pexeso vytvorené deťmi a učiteľkou

Potom učiteľka navrhla deťom viacero aktivít. Mohli sa hrať pexeso, riešiť interaktívne úlohy s pomôckou Logico Primo (obr. 24, 25) alebo s autokorektívnymi kartami na tému Vesmír (obr. 26, 27). Deti riešili úlohy samostatne, postup už bol pre ne známy, pretože boli zvyknuté riešiť podobné úlohy s rôznou tematikou. Učiteľka sa venovala deťom pri hre Vesmírne pexeso, kde dohliadala na dodržiavanie pravidiel. Postup nemusela deťom vysvetľovať, pretože hru poznali. Po skončení hry zhodnotili, počítali nájdené páry obrázkov, porovnávali, kto získal najviac a kto najmenej párov. Víťazovi deti zaľahozelali potrasením ruky. Podľa záujmu si vymenili úlohy.

Pri hre Logico Primo bolo úlohou detí priradiť k sebe príslušné obrázky rovnakých tvarov prostredníctvom farebného gombíka (obr. 24). Po obrátení karty si riešenie skontrolovali (obr. 25), a zároveň pomenovali správne priradené obrázky.

Pri interaktívnych úlohách s autokorektívnymi kartami deti dopĺňali (vyberali zo šiestich obrázkov planét, aby prišli na to, že jeden obrázok je zvyšný) do prázdnych okienok obrázkov planéty tak, aby sa ani v riadku ani v stĺpci neopakovali dva rovnaké obrázky (obr. 26). Správnosť riešenia si overovali pomocou kontrolnej karty so správnym riešením (obr. 27). Deti mali k dispozícii karty s úlohami s rôznou náročnosťou (napr. 4 x 4 okienka so štyrmi prázdnyimi okienkami).

Obr. 24 Logico Primo – úloha

Obr. 25 Logico Primo – kontrola

Obr. 26 Autokorektívna karta – úlohová

Obr. 27 Autokorektívna karta – kontrolná

Pedagogická reflexia

V priebehu fotenia modelov planét deti prežívali nadšenie a radosť. Dieťa, ktoré zhotovilo model Slnka, si želalo, aby aj ono bolo na fotografii. Počas hrania pexesa deti spontánne diskutovali o svojich planétach, pomenúvali ich a porovnávali farby planét. Pri odkrytí kartičiek pexesa vraveli nielen názvy planét, ale aj kto planétu vytvoril. Jedno dieťa vymyslelo a uskutočnilo priebežné zapisovanie výsledkov. Hralo sa, že zapisuje, kto našiel rovnaké obrázky a získal pexeso (obr. 28).

Obr. 28 Hra pexeso

3.11 Edukačná aktivita: Sledovanie programu o vesmíre

Čiastkové ciele:

- ovládať počítačový program myšou,
- sústredene počúvať a sledovať počítačový program,
- diskutovať o pozorovaných informáciách v počítačovom programe.

Úloha

- Vyber si z ponuky programu, čo ťa o vesmíre zaujíma.
- Pozoruj vesmír v počítači.
- Povedz, čo ťa najviac zaujalo.

Učebné zdroje

Notebook, počítačový edukačný program Dobrodružstvo poznania – vesmír, pexeso, výtvarné pomôcky.

Postup

Deti sa rozprávali s učiteľkou o vesmíre v komunikatívnom kruhu. Učiteľka zisťovala, čo si deti zapamätali, aké vedomosti získali o Mesiaci, Slnku, hviezdach, planétach. Vysvetlila im, že všetko, čo sa dozvedeli, si môžu pozrieť v počítačovom programe. Deti sa rozdelili do troch skupín. Prvú skupinu zobrala učiteľka k počítaču s vysvetlením, že sa neskôr všetky deti vystriedajú (obr. 29). Ostatné skupiny si vybrali hru Vesmírne pexeso alebo kreslili vesmír (obr. 30, 31). Deti v prvej skupine sledovali počítačový program o vesmíre (Dobrodružstvo poznania – vesmír), klikali na ikony podľa záujmu – planéty, Slnko, kométy, hviezdy, Mesiac. Rozprávali sa o tom, čo videli. Svoje vedomosti z predchádzajúcich edukačných aktivít konfrontovali s obrazovými a zvukovými informáciami v počítačovom programe.

Obr. 29 Sledovanie počítačového edukačného programu o vesmíre

Pedagogická reflexia

Deti prejavili o sledovanie počítačového programu enormný záujem. Pozitívne bolo, že sa dokázali dohodnúť a postupne sa pri aktivite striedali. Počas sledovania programu si vybavovali vedomosti o vesmíre a nahlas komentovali, čo videli.

Obr. 30 Kreslenie vesmíru

Obr. 31 Kresby detí

3.12 Edukačná aktivita: Vesmírny príbeh

Čiastkové ciele:

- zapojiť sa do vymýšľania vesmírneho príbehu,
- sústredene počúvať hovoriaceho.

Úlohy

- Vymyslíte vesmírny príbeh.

Postup

Učiteľka deťom pripomenula príbeh z časopisu Včielka o Mart'ankoch, ktorý počúvali pred niekoľkými dňami. Navrhla im, aby sa zahrli na spisovateľov, a vymysleli vlastný vesmírny príbeh. Deti vymýšľali vesmírny príbeh tak, že každý mohol spontánne pridať vetu nadväzujúcu na to, čo už povedali ostatné deti.

Pedagogická reflexia

Deti už boli zvyknuté na takýto druh aktivity, preto im nerobilo problém spontánne pridávať myšlienky k príbehu a rešpektovať dieťa, ktoré práve rozprávalo. Bolo pozoruhodné, ako sa vyvíjal dej vo vymyslenom príbehu počas rozprávania detí. V príbehu uplatnili získané vedomosti o vesmíre a spontánne uplatňovali nové termíny. Za najhodnotnejší možno považovať záver príbehu, v ktorom deti jasne prezentovali jeho šťastný koniec. Do vymýšľania sa nezapojili všetky deti, niektoré boli len pozornými poslucháčmi. Na záver učiteľka celý príbeh prečítala, napísala na počítači, vytlačila a prezentovala ho na nástenke pre rodičov s vysvetlením jeho vzniku.

„Krásny vesmírny príbeh“ (spoločný výsledný produkt detí)

„Vo vesmíre vždycky musíme potrebovať raketu, keď chceme tam ísť, a keď chceme byť v nejakej planéte. Potrebujeme skafander, lebo vo vesmíre nie je žiaden vzduch a skafander má vzduch, čo nám pomáha dýchať pod planétami a preto, že tam nie je žiaden vzduch. A toto – keď pôjdeme na nejakú planétu, musíme si dať pozor, lebo na nejakej planéte môžu byť nebezpeční mimozemšťania.

Na Marse sú veľa mimozemšťanov, keď sú niekedy srandovní, ale sa ich niekedy bojíme. Niektorí, keď uvidia mimozemšťanov, zobudia ich, a keď spia, tak môžeme ich zobudiť a musíme utekať rýchlo, lebo nám rozbijú raketu, a potom sa nám zničí raketa a zabijú nás mimozemšťania a už sa nedostaneme na Zem. Koniec.

Ale sú tam aj dobrí mimozemšťania, lebo keď nás zabijú mimozemšťania, tak už by sme nemohli nikdy žiť a keby sme nemohli žiť, tak už nebudeme existovať.

A aby sme mohli ísť do nebička k Ježiškovi, keď ideme spolu. Ale mimozemšťania na Marse neexistujú, to je iba rozprávka. Ale niekedy tam môžu existovať. Ale my nepôjdeme na Mars, pôjdeme radšej na Jupiter, najväčšiu planétu. Dáši, ešte toto chcem povedať, keď nebudeme vyrušovať mimozemšťanov a neublížime im, oni neublížia nám a neumrieme a nechajú nás na pokoji a nezabijú nás. A pekne nás pozdravia a ponúknu nás všetkým, čo majú, peknou kávičkou.“

3.13 Edukačná aktivita: Čo patrí do vesmíru?

Čiastkové ciele:

- dohodnúť sa s kamarátmi o činnosti,
- porozprávať o svojej kresbe/maľbe,
- zhodnotiť svoju kresbu/maľbu a kresbu/maľbu iných detí,
- vytvoriť z prác výstavku pre rodičov.

Úlohy

- Dohodni sa s kamarátmi, ako nakreslíte Vesmír, aby ste nakreslili rôzne vesmírne telesá.
- Povedz, čo si nakreslil, namaľoval.
- Povedz, ako sa ti maľba vydarila, a ktorá maľba sa ti ešte páči. Vyjadri prečo.
- Vytvor a zhodnoť výstavku pre rodičov.

Učebné zdroje

Baliaci papier, pastelky, tuše, drierka, temperové farby, vodové farby, anilínové farby, prstové farby, pomôcky na maľovanie, štipce, špagát.

Postup

Deti v riadenej diskusii vo veľkej skupine rozprávali o vesmíre a učiteľka ich postupne motivovala k činnosti. Vysvetlila, že majú pripravené pomôcky, aby mohli vesmír nakresliť a namaľovať. Prichádzali k stolíkom, na ktorých mali pripravené baliace papiere. Ich úlohou bolo dohodnúť sa v skupinke, kto čo nakreslí/namaľuje. Podľa potreby ešte učiteľka podnecovala deti otázkami o vesmíre. Na záver hodnotili svoje kresby/maľby aj výtvary iných detí a z prác spoločne s pomocou učiteľky vytvorili výstavku pre rodičov.

Pedagogická reflexia

Pretože deti už mali určité vedomosti o vesmíre z predchádzajúcich edukačných aktivít, nerobilo im problém rozhodnúť sa, čo budú kresliť/maľovať. Po dohode každý pracoval na svojej časti kresby/maľby, ktorá bola súčasťou celku – kresby a maľby celej skupiny na tému vesmír, čím sme podporovali kooperatívne učenie detí. Žiadne dieťa sa neodmietlo zapojiť do tejto činnosti. V triede vládla pokojná, tvorivá atmosféra, deti sa spontánne rozprávali o tom, čo kreslili/maľovali. Najviac využívali prstové farby (obr. 32, 33). Na záver kladne zhodnotili výstavku pre rodičov.

Obr. 32 Kreslenie a maľovanie vesmíru 1

Obr. 33 Kreslenie a maľovanie vesmíru 2

3.14 Edukačná aktivita: Návšteva vesmíru – ako na to?

Čiastkové ciele:

- zapojiť sa do spevu piesne,
- pohybom napodobniť text piesne,
- vymyslieť v texte názov vesmírneho telesa,
- navrhnúť, čo všetko potrebujeme, keď chceme letieť do vesmíru,
- vybrať farbu a vymalovať celú plochu škatule,
- pripraviť škatule na zostavovanie raketoplánu,
- vytvoriť raketoplán z kartónových škatúl (s pomocou učiteľky),
- vybrať vhodný materiál na zhotovenie skafandra a ochranného štítu,
- vytvoriť skafander z odpadového materiálu (s pomocou učiteľky),
- vytvoriť kontrolné stredisko zo stavebníc.

Úlohy

- Zaspievajme si, čo všetko uvidíme vo vesmíre.
- Navrhňte, čo všetko potrebujeme, keď chceme letieť do vesmíru.
- Vymalujte kartónové škatule a vytvorte z nich raketu.
- Vytvorte skafander pre kozmonautov.
- Vytvorte zo stavebníc kontrolné stredisko.

Učebné zdroje

Lego Dacta, Lego Duplo, Lego písmená, výkresy, pastelky, lepidlá, temperové farby, vodové farby, prstové farby, štetce, kancelársky papier, farebný papier, škatule rôznych veľkostí, lepiaca páska, textilná páska, alobal, igelitové obrusy, plastové fľaše, drôtičky, fólia, plastelína, špajle, obyčajné ceruzky, rôzny odpadový materiál.

Postup

Deti stáli v kruhu a spievali s učiteľkou pieseň: „*Do vesmíru poletíme, všetci sa veľmi tešíme, že Mars uvidíme! Do vesmíru poletíme, všetci sa veľmi tešíme, že... (napr. Slnko, Jupiter, kométy...) uvidíme! Do vesmíru poletíme...*“ Počas spievania dopĺňali v piesni názvy vesmírnych telies. K spevu pridávali pohyby podľa vzoru učiteľky (pohupy, tleskanie, výskoky so vzpažením rúk...). Nasledovala riadená diskusia, počas ktorej plánovali, ako zhotovia raketoplán, skafander, kontrolné stredisko atď. Súčasťou riadenej diskusie bolo prezeranie obrázkov o vesmíre v encyklopédiách (Kol.: Detská encyklopédia, 1997, 2004, Kol.: Encyklopédia pre zvedavé deti, 2009). Učiteľka deťom kladla pomocné otázky a podnecovala diskusiu (obr. 34).

Deti sa postupne dobrovoľne rozdelili do skupín podľa činností – maľovanie rakety na výkres (obr. 35), maľovanie škatúl, zhotovovanie kontrolného strediska (obr. 36), zhotovovanie skafandrov pre kozmonautov, zhotovovanie raketoplánu (obr. 37).

V závere činnosti nasledovala reflexia. Deti sa stretli vo veľkej skupine a opäť v riadenej diskusii hodnotili svoju činnosť aj činnosť kamarátov.

Obr. 34 Plánovanie zhotovenia raketoplánu

Obr. 35 Maľovanie raketoplánu (individualizovaná dlhodobá úloha)

Obr. 36 Zhotovovanie kontrolného strediska (počítačov z Lego Dacta)

Obr. 37 Zhotovovanie raketoplánu

Pedagogická reflexia

Učiteľka prostredníctvom piesne „Do vesmíru poletíme...“ navodila v triede tvorivú atmosféru. Na problémovú otázku „Čo potrebujeme na cestu do vesmíru?“ deti vymenúvali napríklad raketu, skafandre, počítače a pod. Na základe vlastného rozhodnutia sa delili do skupín a zaujato pracovali s pripravenými pomôckami v jednotlivých častiach triedy. V tejto edukačnej aktivite boli prítomné obidve učiteľky, pretože deti intenzívne potrebovali pomoc, a to najmä pri zhotovovaní skafandrov a raketoplánu. Kvôli stabilite raketoplánu učiteľka neustále spevňovala škatule lepiacou páskou.

Deti maľovali škatule aj počas hier a hrových činností popoludní, aby boli vopred pripravené na zhotovovanie raketoplánu. Počas prvého dňa sa deťom podarilo s pomocou učiteľky vytvoriť základnú konštrukciu raketoplánu (obr. 38).

Obr. 38 Raketoplán po prvom dni zhotovovania

3.15 Edukačná aktivita: Náš raketoplán

Čiastkové ciele:

- vyjadriť svoj názor na raketoplán,
- navrhnuť činnosť na vylepšenie a dokončenie raketoplánu,
- zapojiť sa do činnosti pri dokončovaní raketoplánu,
- spolupracovať pri činnosti.

Úlohy

- Navrhni, ako by sa dal vylepšiť náš raketoplán.
- Skonstruuj počítač z Lega do kontrolného strediska.
- Vymysli nápis do kontrolného strediska.

Učebné zdroje

Lego Dacta, Lego Duplo, Lego písmená, výkresy, pastelky, lepidlá, temperové farby, vodové farby, prstové farby, štetce, kancelársky papier, farebný papier, škatule rôznych veľkostí, lepiaca páska, textilná páska, alobal, igelitové obrusy, plastové fľaše, drôtičky, fólia, plastelína, špajle, obyčajné ceruzky, rôzny odpadový materiál, textilná látka.

Postup

Deti sa stretli vo veľkej skupine pri raketopláne, ktorý zhotovili predošlý deň. Hodnotili činnosť z predchádzajúceho dňa a navrhovali ďalšie možnosti, ako by mohli vylepšiť raketoplán. Skupina detí sa rozhodla pokračovať v zhotovovaní počítačov z Lego Dacta a Lego Duplo. Niektorí kreslili obrázky, ktoré predstavovali monitor na zhotovených počítačoch. Dve dievčatá, ktoré vedeli čítať, zostavovali na návrh učiteľky nápis na Lego tabuli v kontrolnom stredisku (obr. 39). Ďalšia skupina detí sa rozhodla zapájať „elektrické vedenie“ priamo v raketopláne (obr. 40).

Ostatné deti pokračovali v konštrukcii a dotváraní rakety, spájali škatule, vytvárali vnútorný priestor raketoplánu (lepili dovnútra malé škatule, zapájali farebné drôtičky), konštruovali fotoaparát, vesmírny džíp atď.

Učiteľka pomáhala deťom, ktoré chceli vylepšiť pilotnú kabínu (obr. 41). Pracovali s Lego tehliami, využívali obrázkový materiál, zhotovili dvere do kabíny z veľkého kusu kartónu, pripravili sedadlá, ktoré obalili baliacim papierom. V závere navrhli celý raketoplán pokryť veľkým kusom textilie, pretože chceli, aby bola vo vnútri tma (obr. 42).

Obr. 39 Zhotovovanie nápisu v kontrolnom stredisku

Obr. 40 Zapájanie „elektrického vedenia“ v raketopláne

Obr. 41 Pilotná kabína

Obr. 42 Raketoplán takmer pred dokončením

Pedagogická reflexia

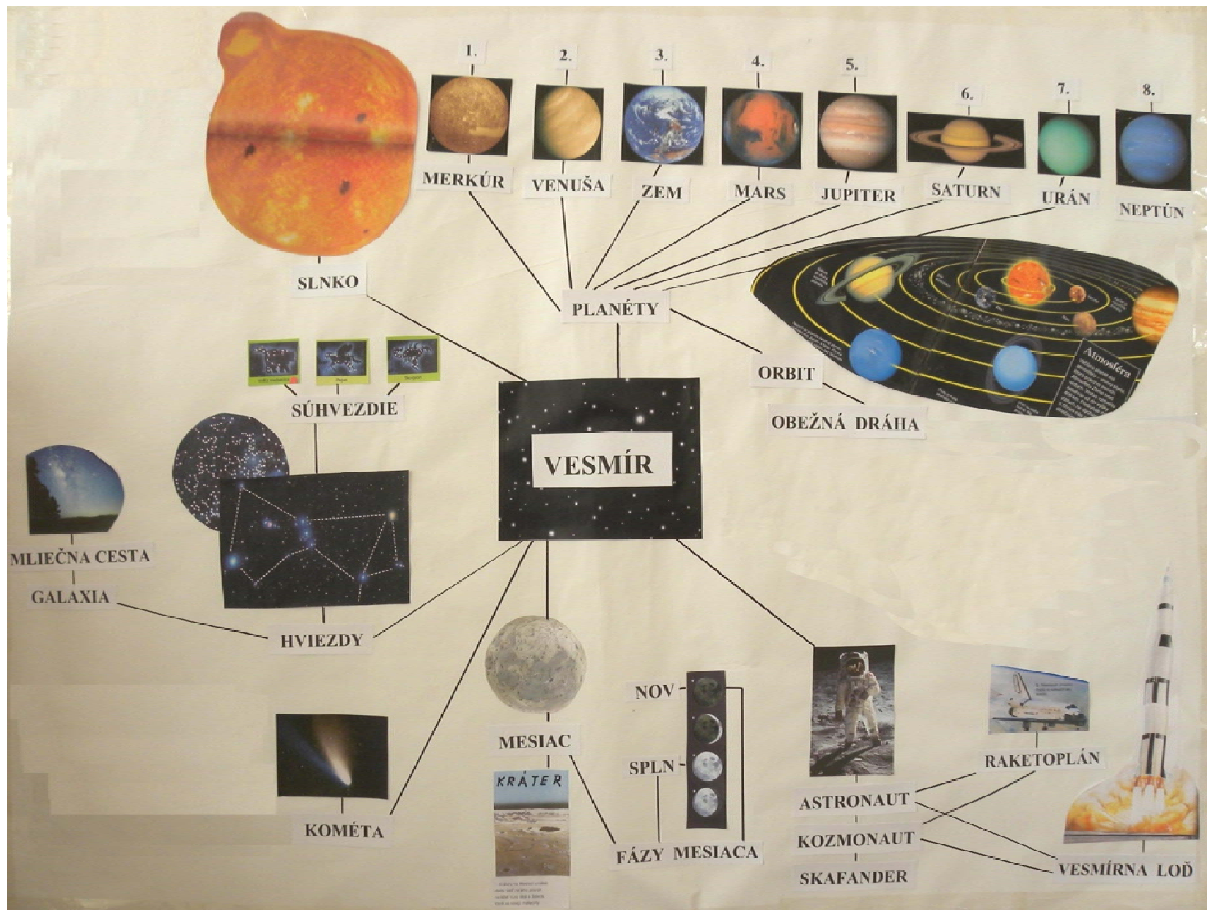
Z uvedeného opisu edukačnej aktivity je zreteľné, že tvorivá atmosféra z predchádzajúceho dňa pokračovala. Deti stále prichádzali s novými nápadiami, ako raketoplán vylepšiť. Navrhovali zhotovenie fotoaparátov, vesmírnych džíпов a pod. Jedno dieťa, ktoré zo zdravotných dôvodov celý týždeň ne navštevovalo materskú školu, vyslovilo: „*Ja som vás predbehol o dva dni. Ja som mal doma pred dvoma dňami raketu.*“ Na tieto slová deti reagovali rozprávaním o tom, ako doma hovoria rodičom o raketopláne („*Moji rodičia sa budú z okna pozerat', keď budeme letieť... Aj môj brat sa príde pozrieť na raketu...*“). Nadšenie detí z dokončenia raketoplánu bolo obrovské. Všetky si chceli vyskúšať riadenie v kabíne aj cestovanie vnútri raketoplánu. Z jeho zhotovenia boli úplne nadšené, preto sa aj počas popoludňajšieho odpočinku striedali v skupinách pri raketopláne (obr. 43).

Obr. 43 „Generálka pred štartom do vesmíru“

„detskou rečou“. Pri vysvetľovaní prírodných javov by učiteľka mala používať „jazyk“ detí a zachovať pritom vedeckosť, pretože prvé poznanie je veľmi trvácne a dôležité pre vytvorenie vlastného názoru. Nesprávne použité termíny alebo fakty sú príčinou vytvárania nesprávnych predstáv, ktoré sa odstraňujú a prepracúvajú veľmi ťažko.

Deti prejavovali aj v nasledujúcich dňoch záujem o pojmovú mapu. Rozprávali sa o tom, čo im bolo známe, čo si z celého projektu zapamätali, čo ich najviac oslovilo. Učiteľka aj týmto spôsobom získavala spätnú väzbu, na základe ktorej zisťovala záujem detí o tému vesmír a ich nadobudnuté vedomosti.

Obr. 45 Pojmová mapa

3.17 Edukačná aktivita: Vesmírne divadlo

Čiastkové ciele

- zapojiť sa do príprav na hru podľa pokynov učiteľky,
- prejaviť radosť z očakávanej činnosti – „letu do vesmíru“,
- vybrať si rolu a prispôbiť sa výberu ostatných detí,
- zaujať svoje miesto podľa pokynov učiteľky,
- naviazať neverbálny kontakt s učiteľkou,
- spolupracovať v dramatickej hre,
- sústredene počúvať,
- improvizovať pohyb kométy vo vesmíre,

- improvizovať pohyb planét v Slnčnej sústave,
- improvizovať trblietanie hviezd na oblohe,
- improvizovať pohyb kozmonautov po Mesiaci,
- uplatniť získané schopnosti v pohybovej improvizácii podľa hudby,
- vyjadriť svoje pocity z hry.

Úlohy

- Vyber si balónik, ktorý „s tebou poletí do vesmíru“, a povedz, čo naň chceš napísať.
- Povedz, na čo sa najviac tešíš, a čo chceš vidieť vo vesmíre.
- Povedz, čím chceš byť pri hre na let do vesmíru (hviezda, planéta, Slnko, kométa, kozmonaut, pilot atď.)
- Zahraj svoju úlohu.

Učebné zdroje

Model raketoplánu, modely planét, Slnka, príslušenstvo raketoplánu, zhotovené kostýmy kozmonautov, hviezd, Mesiaca, kométy, CD *Pesničky pre deti*, CD *Klavírne skladby majstrov*. Pre Elišku, CD *Spieva celá škôlka 3*, CD *Najmilšie detské pesničky Daniela Heviera spieva Vanesska*, CD prehrávač.

Postup

Záverom projektu bola dramatická hra „Vesmírne divadlo“. Zúčastnili sa ho deti obidvoch tried materskej školy. Ráno sa schádzali všetci v jednej triede, učiteľka vytvárala atmosféru očakávaného dňa. Postupne všetkým deťom prichádzajúcim do materskej školy s entuziazmom rozprávala, čo ich čaká. „*Hurá, deti, dnes letíme do vesmíru! Už nás čaká náš raketoplán... Hurá!...*“ Hneď pri vstupe do triedy ich vtiahla do deja príprav. Každé dieťa si nafúкло balón (prípadne požiadalo učiteľku o nafúkanie), na ktorý učiteľka písala nápisy podľa prania detí (väčšinou ich mená). Deti pomáhali učiteľke pri vešaní balónov v druhej triede, v ktorej bol raketoplán. Každé dieťa si vybralo rolu (kozmonauta, pilota raketoplánu, kontrolóra v počítačovom stredisku, hviezdy, Slnka, planéty), pričom ich učiteľka motivovala a priebežne usmerňovala. Podľa vybraných rolí si deti za pomoci učiteľky rozdelili rekvizity a obliekli kostýmy.

Dramatizácia vesmírneho príbehu bola realizovaná metódou riadeného hrania. Deti sa zoradili na chodbe a postupne za sprievodu hudby vstupovali do druhej triedy, v ktorej bol raketoplán (obr. 46). Učiteľka v role Mesiaca vítala deti a ukazovala každému jeho miesto v triede podľa vybranej roly. Vstup detí sa odohrával pri hudbe na pieseň *Kométa* (CD *Spieva celá škôlka 3*). V závere úvodnej melódie, po vstupe všetkých detí, učiteľka spievala: „*Do vesmíru letíme, už sa všetci tešíme, do vesmíru vyletíme, už sa tešíme!*“ Text sa opakoval viackrát, pričom deti s učiteľkou podporovali spev potleskom. Po skončení piesne učiteľka odštartovala raketoplán: „*3-2-1 – ŠTART!!!*“

Učiteľka v role Mesiaca rozprávala hviezdíčkam, že videla prichádzať do vesmíru návštevu na raketopláne. Požiadala hviezdíčky, aby im na cestu zasvietili a krásne sa trblietali (za sprievodu melódie piesne *Krajina snov* z CD *Pesničky pre deti*). Postupne sa na scéne objavila kométa a neskôr kozmonauti, ktorí vystúpili z raketoplánu, a prechádzali sa po Mesiaci. Učiteľka v role Mesiaca komunikovala s pilotmi, kozmonautmi a hviezdíčkami o ich pocitoch vo vesmíre. Vysvetlila kozmonautom, že ak zaletia ďalej, uvidia Slnko a planéty. Za sprievodu hudby (*Valčík* z CD *Klavírne skladby majstrov*. Pre Elišku) prišli na scénu deti v rolách planét a Slnka. Počas hudby, ktorú deti poznali

z aktivity 3.8, znázorňovali obežnú dráhu. Po doznení hudby Vesmírne divadlo pokračovalo. Mesiac pozýval všetkých postupne pri piesni Bublínkáči (z CD Najmilšie detské pesničky Daniela Heviera spieva Vanesska) na „vesmírny výlet“ (obr. 47). V závere sa Mesiac prihovárať kozmonautom, že už počul pískanie ľudí zo Zeme, a pozval ich na rozlúčenie pesničkou (Rapotavá pesnička z CD Najmilšie detské pesničky Daniela Heviera spieva Vanesska). Nasledovala spoločná fotografia z vesmíru (obr. 48) a reflexia detí na dramatickú hru.

Pedagogická reflexia

V záverečnej edukačnej aktivite boli prítomné obidve učiteľky, pretože predstavovala vyvrcholenie projektu. Deťom sa podarilo splniť všetky stanovené ciele – dokázali si vybrať rolu a prispôbiť sa výberu ostatných detí, zaujať svoje miesto podľa pokynov učiteľky, spolupracovať, sústredene počúvať, improvizovať pohyby a v závere vyjadriť svoje pocity z hry. Maximálne sa vžili do hry, čo sa odrazilo na ich disciplinovanom správaní, aj keď ho učiteľka explicitne nevyžadovala. Deti akceptovali učiteľku ako jednu z postáv príbehu, pretože ich navodzovala na činnosť v role Mesiaca. Aktivita bola nevšedná, a preto aj reflexia z tejto aktivity sa niesla v podobnom duchu. Deti rozprávali zážitky, akoby ich skutočne prežili. Výhodou bolo, že v priebehu realizácie celého projektu sa postupne oboznamovali s čiastkovými aktivitami (napr. pohyby planét, hra na hviezdičky, kométu, kozmonautov), ktoré boli nakoniec spojené do kompaktného celku. Splnenie úlohy každého dieťaťa bolo dôležité pre dosiahnutie spoločného cieľa, čím bolo podporené kooperatívne učenie.

Vymyslenie záverečnej edukačnej aktivity vyžadovalo od učiteľky dlhší čas na prípravu. Efektívnosť edukačnej aktivity bola podmienená dôsledným premyslením deja. Učiteľka nenechávala nič na náhodu. Najdôležitejšie bolo dej záverečného príbehu pospájať s hudobnými motívmi, ktoré v závere projektu zohrali dôležité momenty, nakoľko príbeh bol pre deti veselý, zaujímavý, zábavný, a pritom sa mohli vo svojej role adekvátne realizovať.

Obr. 46 Vesmírne divadlo sa začína

Obr. 47 Dramatizácia vesmírneho príbehu

Obr. 48 Záverečná fotografia po skončení vesmírneho príbehu

3.18 Ďalšie edukačné aktivity pri realizácii projektu

Tému vesmír sme uplatňovali ako motiváciu aj pri mnohých pohybových aktivitách. Napríklad počas cvičenia v telocvični sa deti hrali naháňačku *Na hviezdy a kométu*, pohybovali sa po obežnej dráhe ako planéty, v zdravotných cvikoch napodobňovali cvičenie kozmonautov, trénovali chôdzu kozmonautov na Mesiaci (obr. 49), cvičili na riekanku *Letí, letí raketa* atď.

Obr. 49 Napodobňovanie chôdze kozmonautov na Mesiaci

Zaujal ich aj príbeh K. Péma z časopisu *Včielka Ako Marťankovia leteli na Mesiac*, ktorý bol pre nich motiváciou pre prinesenie pomôcok do materskej školy na zhotovenie vlastného raketoplánu. Prinášali škatule rôznych veľkostí, drôtky, plastové fľaše...

Deti neraz pozvali do triedy mladších kamarátov, ktorým hrali divadielko *Na raka a Mesičika*, ukazovali im zhotovené planéty, hrali sa s nimi pexeso atď. Niektorí spolu s učiteľkou čítali z encyklopédií podrobnosti o vesmíre, zaujímal ich napr. Kuiperov pás alebo škrvny na Slnku. Deti v spontánnych hrách často kreslili raketoplány, jedno dieťa navrhlo strihaním po špirále vytvoriť Mliečnu cestu (obr. 50).

Z rôznych obrázkov, ktoré získali kopírovaním z encyklopédií a z fotografií z nášho projektu, zhotovili výstavku v triede (obr. 51) a vlastnú knihu o vesmíre. Z vytvorených produktov zhotovovali aj výstavky pre rodičov na chodbe.

Veľmi zaujímavá bola pre deti aktivita v počítačovom programe *Mal Druck Studio*, kde mali možnosť fantazírovať, čo všetko sa môže udiať vo vesmíre. Zhotovovali si rôzne obrázky, ktoré si vytlačili, a potom k nim vymýšľali príbehy (obr. 52). Táto aktivita bola plná humoru, radosti, smiechu. Pracovali vo dvojiciach, pričom dvojice vytvárali náhodne podľa vyžrebovania rovnakých obrázkov planét.

Obr. 50 „Mliečna cesta“

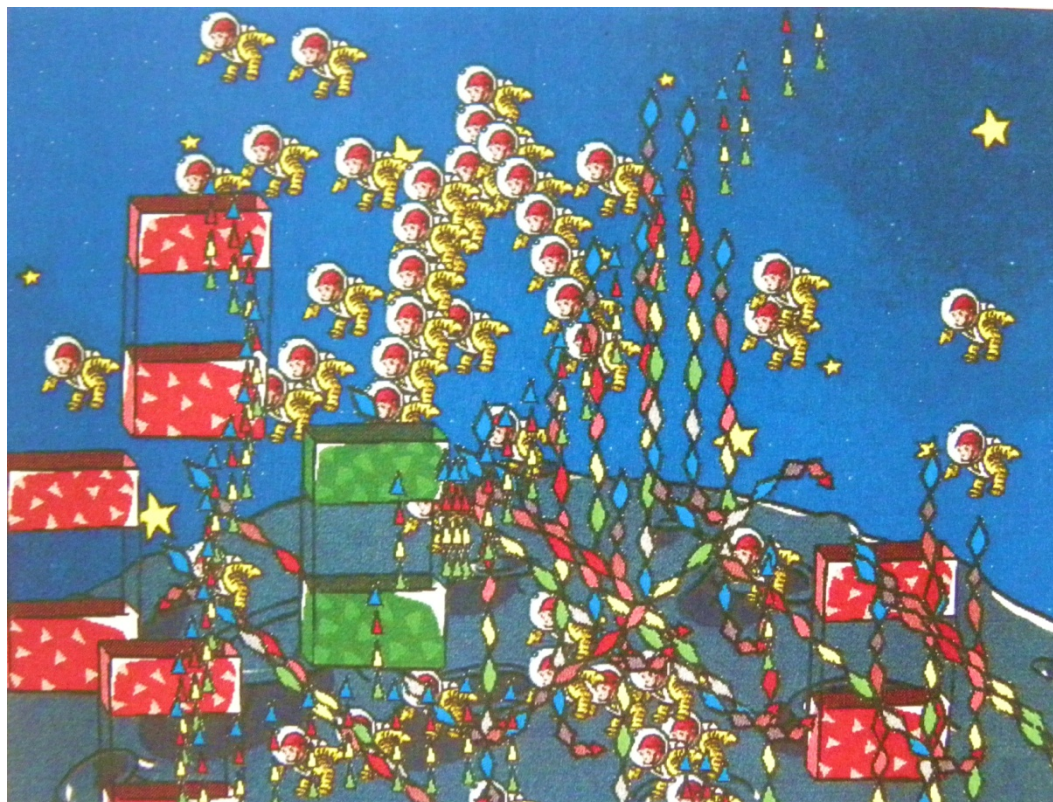

Obr. 51 Výstavka o vesmíre

Deti sa pravidelne v rannom kruhu pri diskusii vo veľkej skupine rozprávali o predošliých aktivitách, a tak vysvetľovali deťom, ktoré neboli prítomné niektorý deň v materskej škole, čo robili. Predošlú činnosť vždy zdôvodňovali a hodnotili. Zámerom bolo uvedeným spôsobom upevňovať získané vedomosti detí a zisťovať ich záujem o dané aktivity. Sústredenie a pozornosť si precvičovali prostredníctvom aktivity, ktorá spočívala v počúvaní príbehu o vesmíre. Učiteľka zostavila vlastný

príbeh, do ktorého zakomponovala všetky nové termíny. Úlohou detí bolo pri počutí slova vesmír vyznačiť malý kruh na pripravenom výkrese.

Rôznorodé aktivity s témou vesmíru pretrvávali v materskej škole ešte nasledujúce dva mesiace. Deti raketoplán denne využívali v spontánných hrových aktivitách, pričom po realizácii projektu už nebol dominantou triedy, ale pomocou veľkého kusu textílie pod raketoplánom bol presunutý na iné miesto. Deti sa so svojim výtvorom lúčili postupným odoberaním škatúľ zo zadnej časti počas niekoľkých týždňov, čím raketoplán postupne skracovali, až zostávajúce škatule použili na novú hru.

Opičia planéta

(vymyslený príbeh dieťaťa podľa vesmírneho obrázka)

Letia domov zo svojej rakety na takýchto výťahoch obrovských. Tie ich dovezú domov, ľudia to oslavujú. Zo Zeme vystreľujú, tešia sa, že idú domov. Potom sa premenia na ľudí.

O vesmíre srandovnom

(vymyslený príbeh dieťaťa podľa vesmírneho obrázka)

V niektorých planétach je veľa opičiek, ktorí sú kozmonauti. Ozdoby sú, veľa, vo vesmíre, na Mesiaci. Nevie, čo sa to tam stalo, sú tam veľké planéty – Merkúr, Venuša, Zem, Mars, Jupiter, Saturn, Urán, Neptún. Je tam veľká planéta, ktorú som vyrobil v škôlke. Mám rád aj Dašku moju. Teším sa, že sme si vyrobili všetky planéty. Koniec.

Obr. 52 Vesmírne príbehy

3.19 Spolupráca s rodinou

Výlet do hvezdárne a planetária

Učiteľka zorganizovala výlet rodičov a detí do Krajskej hvezdárne a planetária M. Hella v Žiari nad Hronom (obr. 53, 54). Pred zisťovaním záujmu o výlet bol v materskej škole realizovaný projekt Vesmírne tajomstvá (opísaný v podkapitolách 3.1 – 3.18), počas ktorého boli aj rodičia postupne počas celého mesiaca oboznamovaní s jednotlivými edukačnými aktivitami.

Účasť na školskom výlete bola podmienená záujmom rodičov, pretože rodičia hradili všetky finančné náklady spojené s návštevou Krajskej hvezdárne a planetária M. Hella v Žiari nad Hronom (vo vzdialenosti približne 130 km od bydliska detí). Záujem rodičov korešpondoval s celomesačným záujmom detí o realizáciu projektu. Návštevou hvezdárne a planetária sme sa presvedčili, že daná téma bola nielen pre deti, ale aj pre rodičov veľmi zaujímavá.

Prostredníctvom sledovanej rozprávky o hviezdike a rozprávaním o vesmíre si deti osvojovali získané vedomosti a aktívne sa zapájali do rozhovoru s pracovníkom hvezdárne. Až návšteva hvezdárne ukončila celý projekt Vesmírne tajomstvá.

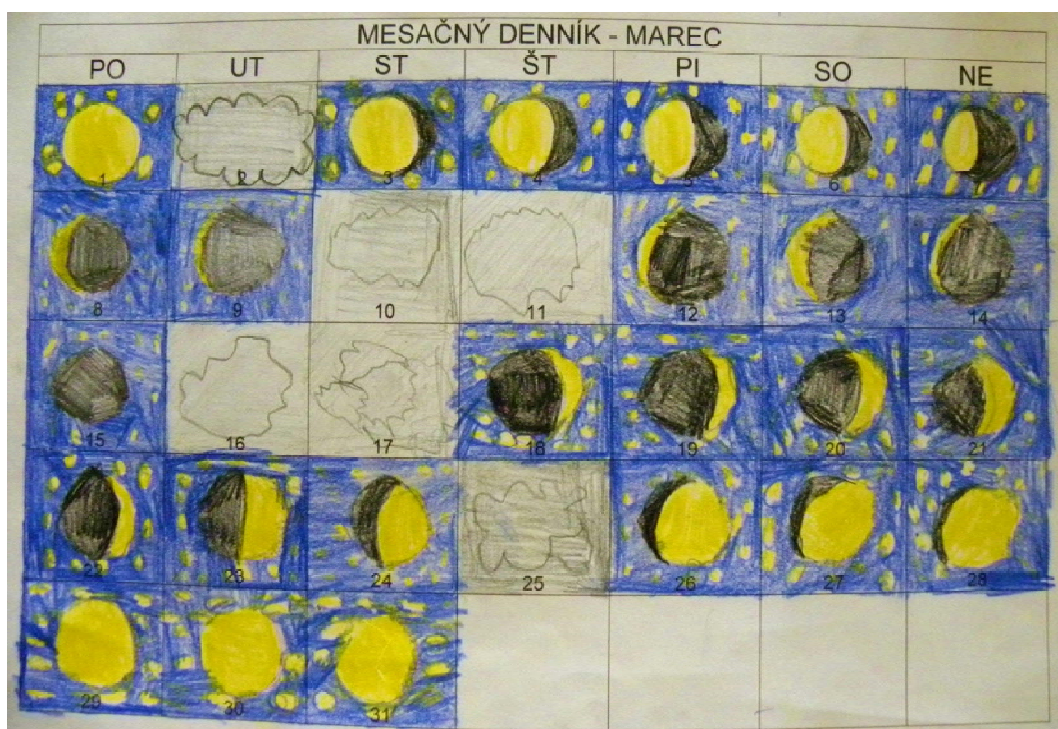
Obr. 53 Výlet detí s rodičmi do hvezdárne a planetária

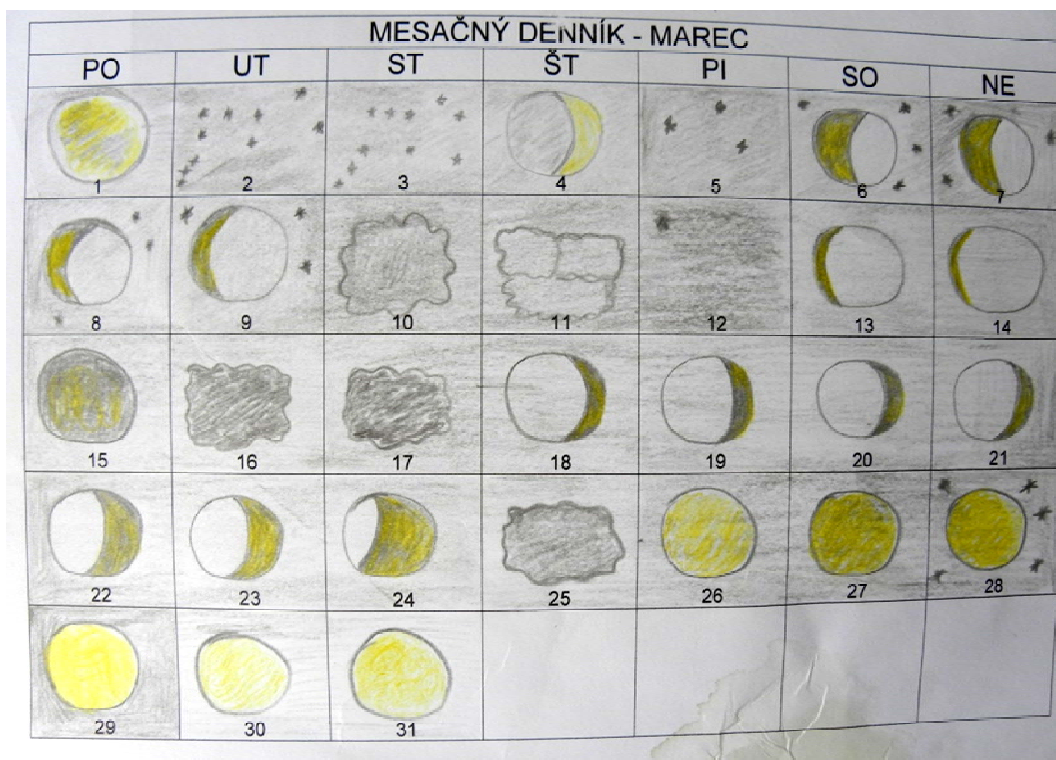
Obr. 54 Deti v hviezdárni a planetáriu

Mesačný denník

Realizácia projektu prebiehala počas celého mesiaca marec. V prvý aprílový deň mohli deti priniesť do materskej školy vyplnené mesačné denníky, do ktorých zaznamenávali pozorovanie Mesiaca spolu so svojimi rodičmi. Prekvapujúca bola aj aktívna spolupráca rodičov pri zaznamenávaní fáz Mesiaca do Mesačného denníka (obr. 55, 56). Vyplnený Mesačný denník priniesli do materskej školy všetky 5- až 6-ročné deti. Na základe porovnávania prinesených Mesačných denníkov samostatne hodnotili, ako sa menil tvar Mesiaca na oblohe.

Obr. 55 Mesačný denník 1

Obr. 56 Mesačný denník 2

3.20 Zhodnotenie projektu podľa splnenia stanovených špecifických cieľov

V projekte boli uplatnené rozmanité formy organizácie činnosti od riadených činností vo veľkej skupine, riadených činností v malých skupinách až po individualizované úlohy (napr. zhotovovanie Slnka, maľovanie raketoplánu, zhotovenie hviezdičky). Učiteľka mala neustále na zreteli individuálny prístup k deťom, či už podľa osobného tempa, zmyslových preferencií, typu inteligencie alebo podľa typu temperamentu detí. Pri výbere úloh pre deti podľa naplánovaných čiastkových cieľov bolo dôležité, aby podnety pre deti mierne prevyšovali úroveň ich vývinu podľa zóny aktuálneho rozvoja každého dieťaťa. Učiteľka v prevažnej miere uplatňovala princípy tvorivo-humanistickej koncepcie, kognitívno-psychologickej a sociokognitívnej koncepcie vzdelávania. Prepájala individuálne významné kvality rozvoja osobnosti dieťaťa a sociokultúrne významné kvality rozvoja osobnosti dieťaťa so zreteľom na aktivitu detí a ich účasť na riadení edukačného procesu.

Hodnotenie bolo humanisticky orientované na hodnotenie dieťaťa v porovnaní samého so sebou, na jeho individuálny pokrok. Učiteľka hodnotila to, čo dieťa vie a zvláda.

Plnenie špecifických cieľov smerovalo u 5- až 6-ročných detí k získavaniu kľúčových kompetencií potrebných na koncipovanie profilu absolventa predprimárneho vzdelávania. Niektoré špecifické ciele uspokojovali aj potreby detí s nadpriemernými intelektovými schopnosťami.

Socioemocionálna oblasť

Deti denne komunikovali prijateľným spôsobom pozitívne a negatívne emócie a vyjadrovali pocity z realizovaných aktivít v reflexii a sebareflexii realizovanej po každej edukačnej aktivite. Uvedomovali si a uplatňovali vlastnú jedinečnosť a vlastné nápady so zreteľom na jedinečnosť ostatných detí

v skupine. Prejavovali sebareguláciu v hrách a iných aktivitách – konali s ohľadom na seba aj druhých. Rozhodovali sa pravidelne pre určitú činnosť a hodnotili svoje vlastné schopnosti v rôznych činnostiach.

Uplatňovali a rešpektovali návyky kultúrneho správania a spoločenských pravidiel, nadväzovali verbálny a neverbálny kontakt s inými deťmi a dospelými. Dokázali počúvať s porozumením (napr. pri čítaní príbehu Šaty pre Mesiačika alebo pri vytváraní vlastných vesmírnych príbehov počúvali, čo vymysleli ostatné deti). Rozširovali si tak pasívnu a aktívnu slovnú zásobu, pričom túto aktívnu slovnú zásobu uplatňovali vzhľadom na obsahový kontext – tému vesmír (napr. pri konceptuálnom mapovaní). Vyjadrovali elementárne hodnotiace postoje k správaniu iných.

Prejavovali radosť z každej hry, zapájali sa do skupinových hier, spolupracovali v nich. Hru dokázali plánovať, realizovať, rozvíjať, dokončiť a hodnotiť.

Stvárnili detské piesne dramatickými výrazovými prostriedkami. Počúvali detské hudobné skladby s citovým zaangažovaním (napr. Valčík).

Predovšetkým pri vytváraní modelov planét Slnčnej sústavy, ale aj pri vytváraní raketoplánu a kreslení vesmíru, experimentovali s vlastnosťami farieb a uplatňovali ich tvorivé variácie. Kreslili, maľovali, modelovali v rôznych polohách podľa vlastnej fantázie a predstáv s použitím rôznych výtvarných techník. Tvorili s využitím fantázie kompozičné celky.

Prejavovali záujem o knihy (najmä encyklopédie s informáciami o vesmíre), písmená, číslice (napr. v Mesačnom denníku) a orientovali sa v knihách. Počúvali s porozumením a citovým zaangažovaním vesmírne príbehy, potom ich reprodukovali.

Kognitívna oblasť

Oboznamovali sa, slovné opisovali a pohybom stvárnili činnosti kozmonauta. Uplatňovali individuálne farebné videnie, farebnú rozmanitosť vo výtvarných, pracovných a technických produktoch. Priradzovali, triedili, porovnávali a usporadúvali predmety podľa farby, veľkosti (hviezdy, planéty). Pri viacerých aktivitách počítali minimálne od 1 do 10 (pexeso planéty).

Počúvali s porozumením, reagovali slovné na jednoduché otázky jednoslovnou, viacslovnou odpoveďou alebo jednoduchou frázou.

Vyjadrovali rôznymi výrazovými umeleckými prostriedkami vlastné predstavy o Zemi, Slnku, planétach, Mesiaci, hviezdach získané pozorovaním a z rôznych médií.

Orientovali sa v časových vzťahoch jedného dňa, týždňa a roka v spojení s konkrétnymi činnosťami a prostredníctvom rozlišovania podstatných znakov (napr. pri vyplňaní Mesačného denníka). Ove-rovali si z detských encyklopédií (Kol.: Detská encyklopédia, 1997, 2004, Kol.: Encyklopédia pre zvedavé deti, 2009) aj z počítačových programov (Dobrodružstvo poznania, TDK Recording MEDIA Europe S.A.), že vesmír je rozmanitý.

Perceptuálno-motorická oblasť

Deti sa v priebehu realizácie projektu orientovali v priestore (napr. vo vesmírnom príbehu pri pohybe po obežnej dráhe v Mliečnej ceste), uplatňovali základné lokomočné pohyby, zaujímali rôzne postavenia podľa pokynov učiteľky (napr. vo vesmírnom príbehu pri pohybe po obežnej dráhe, v Mliečnej ceste, pri hre Na raka a Mesiačika). Manipulovali s rôznymi predmetmi (modely planét), dodržiavali zvolené pravidlá, spolupracovali, rešpektovali ostatných (dramatizácia).

Zhotovovali výtvary z rozmanitého materiálu, vrátane odpadového, rôznymi technikami (strihali, lepili, tvarovali materiál atď.), uplatňovali pri tom technickú tvorivosť (predovšetkým v aktivitách 3.6, 3.7, 3.14, 3.15). Zhotovovali aj výtvary zo skladačiek a stavebníc z rôzneho materiálu postupne od väčších dielcov až po drobné dieliky podľa vlastnej fantázie a podľa predlohy (napr. Lego Dacta, Lego Duplo, Lego Basic), pričom využívali koordináciu zraku a ruky. Zachovávali v pracovných a technických činnostiach návyky poriadku a čistoty. Pri kreslení držali správne grafický materiál a používali primeranú intenzitu tlaku na podložku pri používaní rôznych techník. Kreslili i veľkými grafickými pohybmi (hlavne v aktivite 3.4 motivovanej tvarom Mliečnej cesty). Zvládli na elementárnej úrovni prácu s počítačom – pracovali s detskými edukačnými programami (napr. v edukačnej aktivite 3.11).

Dodržiavali pravidlá hudobno-pohybových hier, uplatňovali spoluprácu v skupinovej hudobno-pohybovej alebo hudobno-dramatickej hre. Zladili pohybovú a hudobnú stránku v hudobno-pohybovej hre, zároveň stvárnilo hudobno-dramaticky textovú časť hry Šaty pre Mesiačika. Dokázali pohotovo reagovať na zmenu tempa hudobného sprievodu a vyjadriť náladu piesne a hudby prirodzeným kultivovaným pohybom (napr. pri hre Na hviezdy a kométu).

ZÁVER

Projekt Vesmírne tajomstvá aj v skutočnosti zahŕňal tajomstvá o vesmíre, ktoré deti postupne každý deň objavovali. Už v motivačnej fáze prejavili o túto tému veľký záujem. Prvé vedomosti získali o Mesiaci, potom o hviezdach, planétach, kométach. Všetky poznatky si osvojovali experienciálne, vlastnou aktivitou, založenou na zážitku. Aktivita detí bola dominantná aj v expozičnej, fixačnej a diagnostickej fáze. Všetky činnosti sa u detí stretli s obrovským záujmom, nadšením. Prežívali radosť, potešenie. Mali priestor na navrhovanie vlastných nápadov, priestor na tvorivé vyjadrovanie. Téma vesmír rezonovala v deťoch veľmi dlho, zhotovený raketoplán denne využívali v hrových činnostiach.

V publikácii sme sa snažili poukázať na to, ako môže aplikácia metód zážitkového učenia ovplyvňovať proces výučby. Cesta, ktorou by mali materské školy kráčať, je vytýčená v najvyššom kurikulárnom dokumente Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie (2008), ktorý vychádza z koncepcie humanistickej zameranej výučby, z kognitívno-psychologickej a sociokognitívnej koncepcie vzdelávania.

Zdôraznili sme, že základnou charakteristikou mnohých druhov učenia, nevynímajúc zážitkové učenie, je aktivita dieťaťa. Emocionalita a aktivita dieťaťa tvoria neoddeliteľnú súčasť zážitkového učenia. Návrh edukačného projektu prezentovaný v tretej kapitole je zameraný predovšetkým na zážitkové učenie a metódy zážitkového učenia dieťaťa v materskej škole.

Publikácia je dôkazom toho, že nastolený pohľad na inovatívne metódy v edukácii, na zmenu vzťahu medzi učiteľom a dieťaťom, na zmenu v ponímaní učenia, je celosvetovým trendom, založeným a stojacim na pevných základoch. Či si to uvedomujeme vo väčšej alebo menšej miere, je povinnosťou každého učiteľa dívať sa vytýčeným smerom a hľadať optimálnu cestu rozvíjania osobnosti dieťaťa ako jednotlivca, ale aj ako člena školskej či širšej society.

Dieťa v materskej škole potrebuje mať pri sebe učiteľa, ktorý dokáže správne diagnostikovať jeho aktuálnu vývinovú úroveň, a na tomto základe vyberať vhodné metódy zamerané na rozvíjanie celkovej osobnostnej úrovne dieťaťa, voliť primerané formy, učebné stratégie a súčasne vytvárať vhodnú Socioemocionálnu klímu na báze lásky a dôvery k dieťaťu. Za ideálne považujeme, ak každý deň dieťaťa prežitý v materskej škole je preň zážitkom, ktorý si ukladá do svojho srdca, ktorý ako mozaika zapadá do jeho šťastného detstva a stáva sa jeho najväčším pokladom.

DOSLOV

Hovorí sa, že človek po určitom čase potrebuje zmeniť svoje zamestnanie. Nikdy som sa s týmto názorom vnútorne nestotožnila. Po určitom čase som si uvedomila dôvod svojho nesúhlasu. Ako učiteľka materskej školy prežívam zmenu každoročne od začiatku školského roka. Do materskej školy prijímame nové deti, nadväzujeme kontakt s inými rodičmi a zmena nastáva aj u detí, ktoré nastúpia po prázdninách do školy druhý alebo tretí školský rok. Veď aj ony sú zrazu akoby iné, o rok staršie, skúsenejšie.

Svetlým bodom môjho pracovného života je skutočnosť, že prácu v materskej škole vnímam ako poslanie na našej zemeguli. Uvedomujem si, že všetci ľudia sme potrební, že každý z nás je súčasťou celého sveta. Máme svoju krivku osudu, hľadáme správny smer. Áno, zámerne hovorím o krivke života, ktorá nás podnecuje k napredovaniu. Žijem s presvedčením, že neustále potrebujeme cítiť niečiu pomocnú ruku. Aj stretnutie s neznámymi ľuďmi nám môže priniesť radosť a posunúť nás vpred. Pri tom stačí milé slovko, úsmev... Práve milým slovkom, úsmevom sa snažím prinášať radosť deťom, s ktorými sa denne stretávam v škole, v našom druhom domove. Vylúdiť úsmev na detskej tvári znamená pohladať jeho srdce, vyčarovať v detskej duši pokoj, radosť, lásku. Niečo veľké narastie vždy z malinkého semienka. Je úžasné, ak dokážeme do malých detských srdiečok zasievať malinké semienka veľkej lásky.

Tieto myšlienky som spriadala práve cestou do práce v jedno marcové ráno, kráčajúc pomedzi posledné zimné snehové vločky. Vtom som stretla pani poštaru, ktorá mi s pozdravom venovala milý úsmev. V spleti myšlienok som si spomenula na svoje detstvo. Nebola som ešte „školáčka“, každé ráno som ostávala určitý čas sama doma, sedávajúc pri okne. Od tých čias už prešlo pre mňa neuveriteľných štyridsaťpäť rokov a ja som si spomenula na úsmev, ktorým ma vtedy, sedávajúc na okne každé ráno, obdarúval starý „ujo poštar“. Ani som netušila, že to boli aj jeho úsmevy, ktoré som si ukladala do tajnej zásobárne svojho srdca, z ktorej čerpám dodnes.

Dagmar Krupová

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ALLEN, K., E. – MAROTZ, L., R. 2002. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha : Portál, 2005. 192 s. ISBN 80-7367-055-0.
- AMONAŠVILI, Š., A. 1990. *Vitajte v škole, deti!* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990. 220 s. ISBN 80-08-00403-7.
- BEKÉNIOVÁ, Ľ. 2005. *Projektové vyučovanie a tvorivá dramatika ako prostriedok demokratizácie a humanizácie výučby a školy*. Prešov : Metodické centrum, 2005. 38 s. ISBN 80-8045-397-7.
- CEJPEKOVÁ, J. 2001. *Pedagogika predškolského veku*. Zvolen : Bratia Sabovci, 2001. 104 s. ISBN 80-8055-491-9.
- DEWEY, J. 1938. *Experience and Education*. New York : Touchstone, 1938.
- DOČEKAL, V. 2012. Prožitkové, zážitkové, nebo zkušenostní učení? In: *e-PEDAGOGIUM*, 2012, č. 1, s. 9 – 17. ISSN 1213-7499.
- DOUŠKOVÁ, A. – PORUBSKÝ, Š. 2009. *Didaktický model materskej školy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2009. 116 s. ISBN 978-80-8083-660-3.
- FABÍKOVÁ, A. – MIŇOVÁ, M. 2008. *Rozvíjajúci program emocionálnej inteligencie*. Prešov : Rokus, 2006. 128 s. ISBN 978-80-89055-84-5.
- GREGORC, A. F. 1984. Style as a symptom: A phenomenological perspective. In: *Theory into Practice*, 23(1), s. 51 – 55.
- HANUŠ, R. – CHYTILOVÁ, L. 2009. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-2816-2.
- HARTL, P. – HARTLOVÁ, H. 2000. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HOCKICKO, P. 2009. Role of the Children's Universities in Innovative Learning Activities. In: *Moderní trendy v přípravě učitelů fyziky 4, Moderní prostředky a metody výuky fyziky*, sborník z konference. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2009, s. 111 – 113. ISBN 978-80-7043-785-8.
- JIRÁSEK, I. 2004. Vymezení pojmu zážitková pedagogika. In: *Gymnasion*, 2004, č. 1, s. 6 – 16. ISSN 1214-603X.
- KARBOWNICZEK, J. 2007. Aktivita dieťaťa. In: Trubíniová, V. a kol. *Predškolská pedagogika. Terminologický a výkladový slovník*. Ružomberok : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, 2007. s. 31. ISBN 978-80-8084-162-1.
- KARIKOVÁ, S. 2007. *Kapitoly z pedagogickej psychológie*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2008. 108 s. ISBN 978-80-8083-526-2.
- KIRSCHNER, J. 2009. *Psychologie prožitku a dobrodružství*. Brno : Computer Press, 2009. 135 s. ISBN 978-80-251-2562-5.
- KNAPÍKOVÁ, Z. – KOSTRUB, D. – MIŇOVÁ, M. 2002. *Aktivizujúce metódy a formy v práci učiteľky materskej školy*. Prešov : Rokus, 2002. 40 s. ISBN 80-89055-18-4.
- Kol. *Detská encyklopédia*. Bratislava : Mladé letá, 1997. ISBN 80-06-00729-2.
- Kol. *Detská encyklopédia*. Bratislava : Victoria Print, 2004. ISBN 80-89065-39-2.
- Kol. *Encyklopédia pre zvedavé deti*. Bratislava : Svojtka, 2009. ISBN 978-80-8107-034-1.

- KOLB, D. A. 1984. *Experiential Learning*. New Jersey : Prentice-Hall, 1984. 256 s. ISBN 0132952610.
- KOPÁČOVÁ, J. 1999. Objavovanie ako motivačný faktor rozvoja prírodovedného poznávania. In: *MEDACTA 99 - 2a – Škola a učiteľ v treťom tisícročí*. Nitra : Slovdidac, 1999, s. 14 – 16. ISBN 80-967746-3-8.
- KOPÁČOVÁ, J. 2003. Bádateľské aktivity – nástroj rozvoja kompetencií žiaka. In: *Cesty demokracie vo výchove a vzdelávaní*. Bratislava : PdF UK 2003, s. 147 – 150. ISBN 80-88868-85-8.
- KOSTRUB, D. 2003. *Od pedagogiky k didaktike materskej školy*. Prešov : Rokus, 2003. 120 s. ISBN 80-89055-35-4.
- KRUPOVÁ, I. – KRUPOVÁ, D. – AKIMJAKOVÁ, B. 2010. *Využívanie interpretácie vizuálneho umenia v predprimárnom vzdelávaní*. Ružomberok : Pedagogická fakulta KU, 2010. 96 s. a CD s prílohami. ISBN 978-80-8084-534-6.
- ONDRUŠEK, D. – LABÁTH, V. 2007. *Tréning? Učenie zážitkom. Tréning*. Bratislava : Partners for Democratic Changes Slovakia, 2007. 117 s. ISBN 978-80-969431-4-2.
- ORAVCOVÁ, J. 2006. *Vývinová psychológia*. Žilina : Edis, 2006. 102 s. ISBN 80-8070-510-0.
- PELIKÁN, J. 2002. Zamyšlení nad některými otevřenými otázkami soudobé teorie výchovy. In: *Pedagogika*, roč. LII, 2002. ISSN 1338-0982, s. 290–307.
- PETLÁK, E. 2004. *Všeobecná didaktika*. Bratislava : Iris, 2004. 318 s. ISBN 80-89018-64-5.
- PETLÁK, E. 2006/07. Nové trendy vo vyučovaní – nástup neuropedagogiky. In: *Naša škola*, ročník X., č. 10, 2006/07. ISSN 1335-2733, s. 6 – 10.
- PETTY, G. 1996. *Moderní vyučování*. Praha : Portál, 1996. ISBN 80-7178-681-0.
- PIKE, G., SELBY, D. 1994. *Globální výchova*. Praha : Grada, 1994. 322 s. ISBN 80-8562-398-6.
- PRUŽINSKÁ, L. 2006. *Emocionálny svet detí predškolského veku*. Prešov : Rokus, 2006. 68 s. ISBN 80-89055-65-6.
- ROCHOVSKÁ, I. 2011. *Využívanie bádateľských aktivít v materskej škole*. Ružomberok : VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2011, 74 s. ISBN 978-80-8084-666-4.
- Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie*. 2008. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2008. 182 s. ISBN 978-80-969407-5-2.
- SINGULE, F. 1990. *Americká pragmatická pedagogika*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 197 s. ISBN 80-04-20715-4.
- ŠVÁBOVÁ, B. 2007. Zážitkové učenie. In: Trubíniová, V. a kol. *Predškolská pedagogika. Terminologický a výkladový slovník*. Ružomberok : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, 2007. s. 575. ISBN 978-80-8084-162-1.
- TRUBÍNIOVÁ, V. a kol. 2007. *Predškolská pedagogika, Terminologický a výkladový slovník*. Ružomberok : PF KU, 2007. 903 s. ISBN 97880-8084-162-1.
- TUREK, I. 2008. *Didaktika*. Bratislava : Iura Edition, 2008. 598 s. ISBN 978-80-8078-198-9.
- ZELINA, M. 1994. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava : Iris, 1994, 162 s. ISBN 80-967013-4-7.
- ŽILÍNEK, M. 1997. *Étos a utváranie mravnej identity osobnosti*. Bratislava : Iris, 1997. 232 s. ISBN 80-88778-60-3.

Iné zdroje informácií

GAJAN, I. *Klavírne skladby majstrov. Pre Elišku*. [CD-ROM]. Bratislava : ALI Records, 1999.

Logico Primo. [online]. [cit. 04-01-2011]. Dostupné na: <<http://www.logico.sk/>>.

Najkrajšie detské hity. [CD-ROM]. Gold, 2008.

Najmilšie detské pesničky Daniela Heviera spieva Vanesska. [CD-ROM]. Home production.

Pesničky pre deti. [CD-ROM]. Brian Music, 2009.

Planéta Zem. [CD-ROM]. LANGMaster ŠKOLA hrou – Dobrodružstvo poznania, 2005.

Spieva celá škôlka 3. [CD-ROM].

TDK Recording MEdia Europe S.A. [CD-ROM]. LIZENZVEREINBARUNG. Mal Druck Studio.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Tento edukačný materiál vznikol ako súčasť národného projektu **Vzdelávanie pedagogických zamestnancov materských škôl ako súčasť reformy vzdelávania.**

Autorky: Mgr. Dagmar Krupová
PaedDr. Ivana Rochovská, PhD.
Názov: Využívanie metód zážitkového učenia v materskej škole
Recenzenti: prof. dr hab. Jolanta Karbowniczek
PaedDr. Aneta Jarešová, PhD.
PaedDr. Monika Miňová, PhD.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovať bez súhlasu majiteľa práv.

Vydalo Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11, 850 05 Bratislava.

Prvé vydanie, Bratislava 2012

ISBN 978-80-8052-456-2